

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Rethinking Developing Locally

Bagis, Bilal

27 April 2018

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/88012/>
MPRA Paper No. 88012, posted 29 Jul 2018 11:01 UTC

Yerelden Kalkınmayı Yeniden Düşünmek¹

Bilal Bağış²

Özet

2018 yılı, Nisan ayının son haftasında, Anadolu'nun kendi halinde küçük şehirlerinden biri olan Bingöl'den prestijli bir uluslararası 'Yerel Kalkınma Çalıştayı' geçti. Bingöl'de düzenlenen 'Yerel Kalkınma Çalıştayı', doğrudan TÜBİTAK destekli organize edilen; üniversitenin iktisat fakültesinde de bu ölçüde, bugüne dek düzenlenen en büyük ve en kapsamlı program olmuş oldu. Konuşmacıları ve bilim kurulunda ABD, İngiltere ve Avrupa'dan alanlarında dünyanın önemli okullarından ve uluslararası tecrübesi olan isimleri içeren prestijli bir uluslararası faaliyet olarak il tarihindeki haklı yerini aldı. TÜBİTAK destekli yerel kalkınma çalıştayı, aynı zamanda Bingöl'de düzenlenen TÜBİTAK destekli ilk çalıştay veya konferans olma özelliğini de taşıyordu.

¹ TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı: <http://www.bingol.edu.tr/tr/arastirma/akademik-aktiviteler/calistaylar/yerelkalkinma/bilgi>

² 'TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı' Düzenleme Kurulu Başkanı
Email: bilalbagis@yahoo.com.

Rethinking Developing Locally³

Bilal Bağış⁴

Abstract

During the last week of April, 2018, a prestigious international 'Local Development Workshop' took place in Bingöl, one of Anatolia's small cities in its Eastern Region. The 'Local Development Workshop' organized in Bingöl and directly sponsored by TÜBİTAK, was meanwhile the largest and most comprehensive program ever organized in the FEAS faculty of the university. Speakers and the scientific committee members involving those from the world's prominent schools and those with extensive international experience in the US, UK and Europe have justified the program's place as a prestigious international activity in the history of province. The TÜBİTAK supported local development workshop was also the first workshop or conference funded by TÜBİTAK in Bingöl.

³ The TÜBİTAK Supported Local Development Workshop: <http://www.bingol.edu.tr/tr/arastirma/akademik-aktiviteler/calistaylar/yerelkalkinma/bilgi>

⁴ 'TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı' Düzenleme Kurulu Başkanı
Email: bilalbagis@yahoo.com.

1. Giriş

Yerelden kalkınma, fırsatlar, girişimcilik ve finansman konularında uzman yurt-içi ve yurt-dışından onlarca katılımcı ile renklenmiş çalıştayın, ilin gelişimi ve kalkınması için yeni kapılar açacağını umut ediyoruz. Yerel Kalkınma Çalıştayı'nın; kalkınma ile ilgili akademisyenler, kurum ve kuruluşlardan temsilciler, STK'lar, basın ve alanında deneyimli katılımcılarla renklenmiş; yatırım fırsatları, yeni fikirler ve yeni fırsatların gün yüzüne çıkarıldığı; deneyimlerin paylaşılarak sosyal sinerjinin ortaya çıkarıldığı önemli bir program olduğunu umut ediyoruz.

TÜBİTAK Destekli 'Yerel Kalkınma Çalıştayı', il ve bölge ekonomisinin konuşulduğu, yerel kalkınma stratejilerinin ve yerel sektörlerin, farklı iş kollarının konuşulduğu ve tartışıldığı önemli bir program olmuş oldu. Yerel kalkınma ile ilgili sorunların, çözüm önerilerinin, beklentilerin ve teşviklerin konuşulmaya çalışıldığı; il ekonomisinin genel resminin çekilmeye çalışıldığı, herkes için verimli bir çalıştay olmuş olmasını umut ediyoruz.

Bingöl'ün TÜBİTAK Destekli 'Yerel Kalkınma Çalıştayı'

Ankara merkezli yerel kalkınma derneği başkanı ve uluslararası kalkınma kongreleri başkanı Ayhan Apaydın'ın deyimi ile Türkiye'nin muhtemelen ilk 'yerel kalkınma çalıştayı'; üniversitedeki verilere göre de, Bingöl'ün ilk TÜBİTAK destekli çalıştayı veya kongresi olan; Bingöl Üniversitesi İİBF'nin de bugüne dek yaptığı en büyük ve en kapsamlı akademik faaliyeti olarak da göze çarpan 'TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı', Nisan 2018 sonunda Bingöl'de sorunsuz bir şekilde tamamlandı. Recep Tayyip Erdoğan Kongre Merkezi'nde 3 oturum halinde düzenlenen kongreye yurtiçi ve yurt dışından, alanında uzman, çok sayıda konuşmacı ve kurum temsilcisi katıldı.

Düzenleme Kurulu Başkanı Dr. Bilal Bağış, İİBF Fakültesi dekanı Prof. Dr. Ahmet Gürbüz ve Rektör vekili Prof. Dr. Hasan Çiftçi'nin selamlama konuşmalarının ardından çalıştay start

aldı. Çalıştayın açılış konuşmasını yapan İngiltere Durham Üniversitesinden Prof. Omneya Abdelsalam, İslam Ekonomisi ve Finansının, yerel kalkınma noktasında ve yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi noktasında oynayabileceği roller ile ilgili sunum yaptı.

Birçok anlamda bir ilk olma özelliği kazanan ve Ankara'dan gelen uluslararası yerel kalkınma kongreleri ile yerel kalkınma derneğinin başkanı, uluslararası yatırım danışmanı Ayhan Apaydın'ın da deyimini ile muhtemelen Türkiye'deki ilk 'yerel kalkınma çalıştay' olma özelliğine de sahip bu etkinlik birçok konuda ezberleri de bozmuş oldu.

TÜBİTAK destekli yerel kalkınma çalıştay, aynı zamanda Bingöl'de düzenlenen TÜBİTAK destekli ilk çalıştay veya konferans olma özelliğini de taşıyordu. Bingöl Üniversitesi İİBF'nin bugüne dek yaptığı en büyük ve en kapsamlı akademik faaliyeti 'TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştay', yurtiçinden ve yurtdışından alanında uzman birçok akademisyen, danışman ve uzmanın katıldığı prestijli bir akademik etkinlik; renkli katılımlar, farklı yorum ve eleştirilerle yapıcı ve iz bırakan bir çalıştay oldu.

Çalıştay boyunca, ilimiz ve bölgemiz için anlamlı fikirler ve projeler noktasında söylenenleri dikkatle not ettik. Çalıştaydaki sunumlar ve tartışmalar sırasında;

- Bir yandan, Bingöl ekonomisinin Türkiye ve Dünya ekonomisi içindeki yeri ve sunduğu fırsatlar ile ilgili genel bir çerçeve sunulurken;
- Bir yandan da, kaynakların ve il ekonomisinin potansiyelinin aktive edilmesi noktasında yapılabilecekler tartışıldı;
- Diğer taraftan, girişimcilerin ve yerel işletmelerin yaşadıkları sorunlar gündeme getirilerek, çözüm için yeni fikirler oluşturulmaya çalışıldı,
- Alternatif bir model olarak İslam İktisadı ve finansının yerel ve bölgesel kalkınmada oynayabileceği roller ile ilgili tartışmalar,

- Kadınların ekonomiye ve reel üretime aktif katılımlarının, ülke ekonomisi ve ülkelerin kalkınma hamlelerine yapabileceği katkılar da ayrıntılı olarak çalışılmış ve incelenmiş oldu,
- Programa katılım gösteren FKA Bingöl ve KOSGEB gibi kurumlar, kamu destekleri ve girişimci destekleri noktasında öneriler ve fırsatlar ile ilgili bilgilendirmeler yaparken;
- STK'lar, ilin çok fazla tartışılmamış konularını gündeme getirip; il ekonomisinin sorunlarına tekrar değinmiş oldular,
- Kinoa bitkisi üreticisi Fırat Güven ve coğrafi işaret ile patent almış Bingöl kavurmasının işletmecisi Doğan Koç, yerel girişimcilerin sorunları ve beklentilerini özetlediler,
- Dünya ikincisi bal üreticisi Mücdettin Çakan ve arıcılık uzmanı M. Ali Kutlu, Bingöl'ün öne çıkan sektörlerinden arıcılığın sorunları ile ilgili beklenti ve sıkıntıları özetlediler,

Bingöl'ün ekonomisine ve kalkınmasına kayda değer etkileri ve yerel yansımaları olacağına inandığımız bu çalıştayın, orta ve uzun vadede insanımızın faydasına olacak sonuçlar getirmesini temenni ediyoruz.

Özet raporun ardından, yayınlanacak kapsamlı çalıştay raporları ve çalıştay kitabı da, uzun vadede il ekonomisinin resmini çekecek önemli birer kaynak olarak elimizde duracaklardır. Bu kaynakları, ilk fırsatta, yerel otoriteler ve sorumlu kurumlar ile paylaşmak, çözüm ve fırsatların değerlendirilmesi noktasında takip sürecine geçebilmeyi arzu ediyoruz.

Çalıştay organizasyon komitesi olarak, Anadolu'nun bu kendi halinde küçük şehrine, bu ölçüde prestijli bir bilimsel faaliyet kazandırabildiğimiz için mutluyuz. Bu sayede, program boyunca, ilin ekonomik üretimi, katma değer yaratma potansiyeli, coğrafyanın sağladığı fırsatlar; rekabet avantajı ve istihdam ile yerelden kalkınma teorileri bağlamında çıkış yolları masaya yatırılmış oldu, Bağış ve Yurtseven (2017b).

Program, ağır sanayi ve savunma sanayi gibi sektörlerin aksine, tarım ve hayvancılık ile arıcılık ve turizm gibi farklı opsiyonların değerlendirildiği önemli bir çalıştay oldu. Bölgenin eğitim, öğretim altyapısı; fiziki, beşeri, finansal ve sosyal sermaye potansiyelinin resmi çekilmeye çalışıldı, Bağış (2017c).

Yukarıda da özetlendiği gibi, il ekonomisinin genel bir resminin çekildiği; sorunlar ve fırsatların masaya yatırıldığı; çözüm önerileri, kullanılacak yöntemler ve yeni yaklaşımların tartışıldığı; doğrudan TÜBİTAK tarafından desteklenen önemli bir çalıştay olmuş oldu.

2. Kalkınma Kavramı

20.yy'da temelleri atılan ve 21.yy'ın ise gerçeği haline gelen küreselleşme ve dünyaya açılımın gerekleri yerine getirilirken; bunun önemli bir aşaması olan bölgesel ve yerel kalkınma, bölgesel daha güçlü bağlar, daha sıkı bütünleşme ve entegrasyon sürecinin de unutulmaması önemlidir.

Kalkınma konusunun, özellikle de gelişmiş ülkelerde; yerel kalkınmadan bağımsız düşünülemediği gerçeğinden hareketle, Türkiye'de de, son dönemin gelişim ve dönüşüm hamlesine paralel olarak, yerelden kalkınma fikrine daha fazla önem verilmesi gerektiği inancındayız⁵. Bu vesileyle de, yerel kalkınma fikrini yeniden düşünme gereğine ve bu yükselen trende daha fazla kesimin ilgi göstermesi gereğine bu program ile burada tekrar dikkat çekmiş olalım istedik.

Ülkeler arası rekabetin dahi, kentler arası rekabete dönüştüğü yeni bir yüzyıl ve farklı bir dönemdeyiz. Doğrusu, geçmişte de - tarih boyunca da, kentler, ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasında hep kritik önem arz-etmişlerdir. İngiltere ve ABD gibi modern dönemin iki merkezi ülkesinin ekonomik ve finansal dönüşümünde Londra ve New York'un oynadıkları kritik değer;

⁵ Dr. Bağış'ın çalıştay açılış konuşması: <https://bagisb.wordpress.com/2018/05/08/tubitak-destekli-yerel-kalkinma-calistayi-acilis-konusmasi/>

Osmanlı ve Bizans'ın imparatorluk geçmişinde İstanbul'un oynadığı hayati rol... Bağdat ve Moskova gibi örneklerle de bu konu genişletilebilir pek-ala...

Gelecekte, her anlamda, şehirler arası rekabetin de sürekli artacağı yeni bir döneme giriyoruz. Esnek çalışma koşulları ve yetenek avının daha çetin olacağı bu yeni dönemde; kalifiye işgücünün kapılması kadar, daha esnek hareket etme gücü kazanacak üretimin ve şirketlerin merkezleri de önemli bir konu olacak. Kalkınmadan daha fazla pay almak için, şehirler arası rekabet artacaktır. Yaşam kalitesi, sundukları fırsatlar, teknoloji ve doğa dostu, akıllı şehirler daha çok ön plana çıkmaya başlayacaklar.

Dolayısıyla ülkelerin ve bölgelerin kalkınmasından bahsedilecekken; öncelikle, yerelden kalkınma özellikle önemsenmelidir. Kalkınma hamleleri de, bu doğrultuda, yerelden başlamalıdır. Bu bilinç, bu bakış açısı, hem ülkeye, hem ülke içindeki farklı bölgelere; hem de şehir ve kasabalara çıkış yolları gösterebilir. Bölgeler arası gelişmişlik farklarını kapatma yolunda da önemli destekler sunabilir.

Bu çalıştayın konusu 'yerel kalkınma' elbette; ancak, yerel kalkınmanın başarılı olması için de, özellikle de bölgenin kalkınması önceliklendirilmelidir. Ardından, illere ve diğer daha küçük yerleşim yerlerine odaklanılmalıdır... Bu noktada, Fırat Kalkınma Ajansı'nın (FKA) organizasyonunda gerçekleştirilen Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferans'larını burada önemli bir tamamlayıcı unsur olarak görüyoruz⁶.

Yerelden Kalkınmayı Yeniden Düşünmek

Yerel kalkınma, burada ifade edildiği hali ile, istihdam olanaklarının kısıtlı, gelir seviyesinin düşük olduğu; düşük yaşam standartları nedeniyle sürekli dışarıya göç veren ve istikrarlı olarak kamu desteklerine ihtiyaç duyan küçük Anadolu şehirlerinin kalkınması, gelişmesi ve ekonomik dönüşümünü

⁶ FKA'nın Bölgesel Kalkınma Konferansları:
<http://www.bolgeselkalkinmakonferansi.org/>

esas alır. Hayvancılık ve tarım gibi geleneksel uğraşı alanlarının yanında; kış ve termal turizmi, doğa ve mera turizmi, yayla turizmi gibi farklı alanlarda küçük şehirlerin gelişimine destek verecek projeler geliştirilmesi, teknik destekler, yeni fikirler ve ortaya çıkan bu projelerin desteklenmesi süreçlerini kapsar.

Yaşam standartlarının bir bütün olarak yükseltilmesi için sağlık, ulaşım, konut, istihdam, eğitim ve hatta enerji ve iletişim gibi farklı alanlarda atılacak adımlar önemlidir. Küçük yerleşim yerlerinin, henüz metropol olamamış küçük şehirlerin kendi kendine yetmesi, belli sektörler ve belli başlı ürünlerin üretiminde uzmanlaşması; festivaller ve farklı bilimsel, kültürel ve sanatsal etkinlikler ile bu bölgelerin kalkınmasının desteklenmesi önemli konulardır.

Su kaynaklarının çeşitlendirilmesi, sebze ve meyvecilik ile organik tarım gibi yeni alternatiflerin geliştirilmesi, kalkınmanın sürdürülebilir kılınması noktasında özel önem arz eder. Bu noktada, Bingöl gibi küçük Anadolu şehirleri örneğinde; havza bazlı kalkınma modelleri geliştirilerek, YÖK tarafından uygun görülen pilot üniversite konumunun da desteği sağlanarak; Bingöl ve çevresi kendi bölgesinde önemli bir cazibe merkezi haline getirilebilir, Bağış (2017a) ve Bağış (2017b).

Şehirlerin bir ruhu vardır. Unutulmamalıdır... Zamana meydan okur; medeniyetlerin, ülkelerin ve bölgelerin modernleşme ve kalkınma hamlelerine öncülük ederler (Acıpayam, 2015). Şehirlerin kültürel kimlikleri ve değerlerinin yanında, ekonomik değerlerinin ve potansiyellerinin de etkin kullanımı önemlidir. Bingöl özelinde, tarımsal faaliyetler, hayvancılık, turizm ve kış sporları gibi farklı alanlardaki potansiyelin etkin kullanımı; son dönemde ön plana çıkmaya başlayan arıcılık sektörünün verimli kullanımı noktasında alınacak yollar önemlidir.

Şehirlerin gelişmesi, insan hayatına yeni değerler katan, daha yaşanabilir ve ekonomisi güçlü; sağlık, eğitim, kültür ve hatta ulaşım altyapısı oturtulmuş yeni ve modern şehirler kurulması gün geçtikçe daha fazla önem kazanmakta, daha sıklıkla tartışılmaktadır. Kentlilik bilincinin oturtulması, şehirlerin,

bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası alanda cazibelerini artırmak için yeni bir soluğa, yeni bakış açlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bunların yanı-sıra; ülkelerin gelişmesi, ekonomik büyümesi ve onun da ötesinde kapsayıcı büyümesinin gittikçe daha fazla önem kazanmaya başladığı yeni dönemde, kapsayıcı büyüme kadar bölgesel kalkınma kavramının kendisi de gittikçe daha özel önem kazanmaktadır. Ancak, bölgesel kalkınma veya ülkelerin gelişmesi, tek başına eşit gelir dağılımı, adil bölüşüm ve kapsamlı büyüme için yeterli olamamaktadır. Özellikle de küçük yerleşim yerleri, şehirler ve hatta bölgeler arası rekabetin de sürekli arttığı bir ortamda; yerelden kalkınma kavramının önemi gün geçtikçe daha fazla artacaktır, Bağış ve Yurtseven (2017b). Bu doğrultuda da şehirler ve ülkeler içindeki farklı bölgelerin, özellikle de kırsal kesimin kalkınması için daha yerelden kalkınma fikri de zamanla daha fazla önem kazanmaktadır.

Nitekim, küreselleşme sürecinin, yaşamları, bölgeler arası gelişmişlik düzeyini ve ekonomik faktörleri baş döndürücü bir hızla dönüştürdüğü yeni bir yüzyıldayız. Ekonomik dönüşüme ve bazen sınırları da aşan işbirliklerine ayak uyduramayan küçük oyuncuların kaybetmeye ve gerilemeye zorlandığı yeni bir döneme tanıklık ediyoruz. Küçük şehirler, az gelişmiş bölgeler, Anadolu'nun kendi halinde küçük şehirlerinde insanların yaşam şartlarının düzeltilmesi, huzur ve refahın artırılması için alternatif politikalara duyulan ihtiyaç, bugün, geçmişten çok daha fazladır.

Bölgeler arası gelişmişlik düzeyinin eşitlenmesi, adil gelir dağılımı, bölge ekonomisinin dışarıya açılması ve daha aktif bir iş birliğinin etkin kılınması noktasında atılacak yeni adımlar; daha iyi koordinasyon ve kaynakların verimli kullanımı noktasında alınacak uzun ince bir yol var. Bu amaçla da;

- Her şehir ve bölge için rekabet avantajının sağlanabileceği stratejik sektörlerin belirlenmesi,

- Girişimciliğin özendirilmesi⁷,
- Kaynakların etkin kullanımı,
- Yeni fikir ve girişimlerin finansmanı,
- Üretim faktörlerinin ve üretim kapasitesinin geliştirilmesi,
- Kapsamlı ve daha katılımcı bir büyüme stratejisi,
- Kadınların iş-gücüne katılım oranlarının yukarı çekilmesi ve yine kadın iş gücünün üretim sürecine daha aktif katılımı,
- Üniversitenin, kalkınma hamlesinde daha etkin rol oynaması,
- Doğal kaynakların ve doğal yaşamın korunması,

özel önem arz-eder.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, biz burada, kalkınma konusunun, özellikle de gelişmiş ülkelerde; yerel kalkınmadan bağımsız düşünülemediği gerçeğinden hareketle, Türkiye’de de, gelişim ve dönüşüm hamlesine paralel olarak, yerelden kalkınma fikrine daha fazla önem verilmesi gerektiği inancındayız. Bu vesileyle de, yerel kalkınma fikrini yeniden düşünme gereğine ve bu yükselen trende daha fazla kesimin ilgi göstermesi gereğine bugün burada tekrar dikkat çekmiş olalım istedik.

Bir noktanın altını özellikle tekrar ve önemle çizelim istiyoruz: çalıştayın konusu yerel kalkınma elbette; ancak, yerel kalkınmanın başarılı olması için de, öncelikle, bölgenin kalkınması önceliklendirilmelidir. Ardından, illere ve diğer daha küçük yerleşim yerlerine odaklanılmalıdır... İllerden yola çıkarak da, tekrar, bölgenin kalkınması ve gelişmesi amaçlanmalıdır.

Daha eşitlikçi bir düzen, şehirler ve bölgeler arası fırsat eşitliği için ve daha kalifiye iş gücü hedefi ışığında, eğitim ve finansmana erişim gibi önemli ayrıntılara da kaynak ve zaman harcanmalıdır. Bunların yanında, bir başka önemli konu da

⁷ Dr. Bağış’ın İlkha ile girişimcilik röportajı: <https://ilkha.com/haber/69634/girisimciligi-ozendirmeli-ve-katma-degeri-yuksek-sektorlere-odaklanmaliyiz>

kalkınmanın insan odaklı yürütülmesi sürecidir. Bunun için de, fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve etkin yönetim bileşenleri başta olmak üzere, kalkınmanın tüm yönleriyle sürdürülmesi ve başarıya ulaştırılması da bir o kadar önemlidir.

Yerel veya Kırsal Kalkınma

Yerel kalkınmada temel amaç, Anadolu'nun kendi halinde küçük yerleşim birimlerinde yaşamını sürdürmeye çalışan her bir vatandaşın huzuru ve refahı, yerelde ve kırsalda üretim ve yaşamın hareketlenmesi, tarım ve hayvancılık gibi ana üretim alanlarının potansiyellerinin değerlendirilmesi, daha sağlıklı gıdalar ve tüketim ürünlerinin sürdürülebilir kılınması ve bu amaçla da doğal yaşamın korunması gibi temel değerleri ve öncelikleri hatırlamak ve korumaktır. Kalkınma hamlelerinde de ana kaygılar, temelde, üretim kaynaklarının korunması ve üretimin sürdürülebilir kılınması gibi belli başlıklar altında toplanabilir.

Kalkınma ve büyüme hamlelerinin merkezinde, her zaman yerelden-kırsaldan kalkınma olmalıdır. Nitekim, henüz şehirler yok iken başlayan kır yaşamı ve daha küçük yerleşim yerleri, bugün, hala, üretimin ve sosyal yaşamın canlılığını kaybetmeden varlığını sürdüren küçük birer sosyolojik birimleridir. Yerel ve kırsal kalkınma, bu anlamda;

- Kırsal bölgelerde refah artışı,
- Kaynakların etkin ve verimli kullanımı,
- Sürdürülebilir üretim altyapısı,
- Yerindelik ve yerelsellik,
- Şehirlere ve kent yaşamına mecburi nüfus akışını azaltmak,
- Doğal yaşamı, kaynaklar ve üretim faktörlerini o bölgelerde yaşayanların önceliklerine göre yeniden yönlendirmek,
- Doğal yaşamı ve üretim kaynaklarını korumak ve sonraki kuşakların da kullanımına sunmak,
- Yenilikçilik ve katma değer yaratmak,

- Herkesin doğanın içinde yer alması ve sorumluluklarını hatırlaması,
- Kamuoyunu da bu konulara daha duyarlı hale getirmek,

gibi önceliklerini hiçbir zaman kaybetmemelidir. Kalkınma programlarının bu değerlere olan bağlılığı da özellikle önemli ve değerlidir.

Kalkınma, yukarıda da dikkat çekildiği üzere, özellikle yerelden ve kırsaldan başlamalıdır, çünkü, küçük yerleşim yerleri ve kır yaşamı modern hayatın da üretimin de merkezindedir. Aradan geçen binlerce yıllık modernleşme sürecine rağmen, bugün hala üretim önemli oranda kırsal bölgelerde yapılmakta; buğdayı, arpası, mısırı ve fındığı ile ana gıdalarımız hala önemli oranda kırsal bölgelerden elde edilmektedir.

Bu düzeyde önem arz-eden kırsal bölgeden kalkınma, daha fazla yatırım ve üretim desteği almayı da hak etmektedir. Kamu hibeleri ile özellikle de kadınlar ve gençler gibi, daha dezavantajlı ve daha az tecrübe ile hayatta kalmaya çalışan toplum kesimlerinin hayatta kalma çabaları desteklenmelidir. Kadın ve gençlere pozitif ayrımcılık yapılarak, işgücüne daha aktif katılımları teşvik edilmelidir.

Tarım ve hayvancılığa dayalı üretim ve kalkınma stratejileri ile kadınlarımızın üretim süreçlerinde daha fazla rol oynaması, gençlerin ve şehirlerde iş bulma noktasında sıkıntı çeken bireylerin kır yaşamı üzerinden üretim sürecine katılmasının yolu açılabilir.

Kırsal kesimin üretim kapasitesi, kalkınma vizyonu ve yaşam standartlarının öncelikli kaygılar arasında yer almadığı bir ortamda; ne daha kapsamlı ve daha geniş vizyonlu bir yerel kalkınmadan, ne bölgesel ne de genel olarak tüm ülkede kalkınmadan bahsedilebilir.

Bingöl ve Kalkınma Kavramı Üzerine

Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ'ler) için gelişmelerine ivme katmak, gelişimlerini tabana yayarak, bu gelişmenin ve

kalkınmanın verimini arttırmak ve nihayetinde politika başarısını sağlamak adına 'kalkınma' olgusu, üzerinde önemle durulan ve durulması gereken bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Büyüme gibi rakamlarla yarışmaktan öte toplumun çıkarlarını, refah düzeyini ve yaşam kalitesini maksimize etmeyi tarif eden 'kalkınma' kavramı, bu anlamda, devletlere ve otoritelere, var olmalarının gerçek anlamını da hatırlatmaktadır.

Kalkınma kavramının, politik anlamda taşıdığı önemin yanında doğru da anlaşılması gerekmektedir. Aksi takdirde bu hedeflere reel bir karşılık alınamayacaktır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda bir bütün olarak dünyanın öznesi olan insan varlığının müreffeh yaşam standartlarına ulaşılmasında, kişi başı gelir anlamında zengin olmanın veya coğrafik vb. avantajlara sahip olmanın zorunlu olmadığını, mevcut imkânlarla da müreffeh bir yaşam sürebileceklerini iddia eden 'kalkınma' kavramı bu bakımdan gelişmiş, gelişmekte olan ve azgelişmiş fark etmeksizin, tüm ülkeler için yaşam kalitesini yeniden düşünmek ve fırsatları değerlendirmek için yeni bir umut kaynağı olmaktadır.

Toplumlar, bilhassa toplum içindeki farklı dinamikler birbirinden farklı fırsatlara ve imkânlara sahip olmaktadır. Bu veri alınacak kararlarda ve uygulanacak politikalarda doğru karar verilmesinde oldukça önem taşımaktadır. Toplumların kendi dinamiklerini doğru anlaması ve buna uygun politika ve programlar uygulaması kalkınmanın veya kalkınmışlığın temel anahtarı olmaktadır. Özellikle 'Yerel Kalkınma' perspektifinde bunun sağlanması için yerel unsurların katılımı ile 'kalkınma' bağlamında sorunların, avantajların-dezavantajların ve yerel imkân ve fırsatların en rasyonel şekilde tespit edilmesi ve bunun neticesinde de doğru 'kalkınma' politika ve hamlelerinin planlanması gerekmektedir. Bu müşterek çalışmanın bilimsel bir arka plana dayalı olması gereği de bunun Bingöl'de bir çalıştay başlığı altında, bilimsel bir toplantı başlığı altında yapılması sonucunu doğurmuştur.

Bingöl özelinde, kalkınma ile ilgili temel sıkıntılardan biri, kalkınma için belli bir program ve yol haritasının henüz ortaya koyulamamış olmasıdır. Üretim, planlama ve destekler noktasında yol alınabilmesi için belli bir modelin ortaya koyulabilmesi; kurumlar, STK ve özel sektörün de bu modeli benimsemesi ve özümsemesi gerekmektedir. Ağırlık verilecek ve kaynakların yönlendirileceği alanların önceden belli bir uzlaşa ile belirlenmiş olması, gerekli altyapı ve odaklanılacak ve sinerji yaratılacak alanların belirlenmesi, uzun vadeli planlama ve istikrarlı, sürdürülebilir kalkınma programlarının oluşturulması noktasında ciddi önem arz eder.

Elbette, bu durum sadece Bingöl için bir sorun değildir. Daha büyük resimde; sanayi devriminden bu yana aradan geçen 200 yıllık zaman zarfında, global ekonomiler adım adım 'Endüstri 4.0'e geçerken; Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hala bu gelişim safhasının yakından takip edildiğinden bahsetmek zordur. Anadolu'nun birçok şehri, köy ve kasabası bugün hala nasıl kalkınacağı ile ilgili elle tutulur bir yol haritasından mahrumdur. Son dönemde ülkenin her tarafında kurulan Kalkınma Ajansları, bu açığı kapatmak için önemli bir misyon üstlenmiş durumdadırlar. Bu yeni sürecin başarısını ise zaman gösterecektir.

Diğer yandan; dünya ekonomileri, bir yandan yapay zeka (AI), uzay teknolojisi, bilgi teknolojileri ve ağır sanayide yol alırken; diğer taraftan, özellikle de gıda ve tarım gibi sektörlerde de ciddi yol alınmaktadırlar. 'Gıda'nın yeni yüzyılın en stratejik sektörlerinden biri olacağı uzun zamandır tartışılıyor ve konuşuluyor, Webb ve Buratini (2016). Tarım ve hayvancılık ile kış ve termal turizmi, arıcılık gibi yeni ve yerel sektörlerde önemli potansiyeller barındıran Bingöl gibi küçük Anadolu şehirlerinin, bu anlamda, kalkınma hamlesinde üstlenebileceği önemli roller ve stratejik alanlar bulunmaktadır, Bağış ve Akbakay (2017) & Bağış ve Yurtseven (2017a).

Ancak, bu potansiyel yerinde kullanılabiliyor mu, ayrı bir sorudur. Bingöl Gazeteciler Cemiyeti başkanı Yunus Budak

beyin de yerinde hatırlatması ile, Bingöl bugün hala, AB Katılım Öncesi Yardım Aracı'ndan (IPARD) aktif olarak yararlanabilen şehirlerden biri olamadı (Çapakçur, 2018). Bingöl'ün, 2007 yılında başlayan ve bugüne dek milyarlarca avro destek sunulan bu program kapsamındaki 42 Türkiye şehrinden biri olamaması büyük bir eksikliklerdir.

Nitekim, AB, bugün kalkınmanın birçok alt-alanında ama özellikle de tarım destekleri ve çiftçinin haklarının korunması noktasında aldığı yol ile, küresel diğer oyunculara önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu önemli eksikliğin giderilmesi noktasında hala alınması gereken önemli bir yol vardır.

Bingöl, coğrafik olarak, Orta-Doğu, Asya, Kafkasya ve Avrupa arasındaki merkezi konumu; son dönemde oturtulan modern ulaşım altyapısı ile bütünleşmiş karayolu, havayolu ve demiryolu sistemi ile ulaşım noktasında merkezi bir konumdadır. Bunun yanı sıra, çok genç ve dinamik nüfus yapısı, doğal kaynakları, yer-altı ve yer-üstü zenginlikleri, turistik ve doğal güzellikleri, kayak ve kaplıca turizmi gibi doğal potansiyelleri ile de önemli bir altyapıya sahiptir, Bağış (2017a) ve Bağış (2017b).

Bu altyapı ve kaynakları, sadece kamu yatırımlarını bekleyerek değil, özel sektörün yatırımları ve potansiyelini aktive ederek de değerlendirmeye çalışmak gerekiyor. Şehirdeki girişimci sayısı artırılmalı; sektörel stratejiler, kümelenme çalışmaları, birliktelik ruhunu artıracak faaliyetler hızlandırılmalıdır. Özellikle de otel ve konaklama olanakları artırılmalı; şehre yeni ve daha modern dinlenme ve eğlenme mekanları da kazandırılmalıdır.

Bilimsel Yaklaşım ve Bingöl Üniversitesi

Kurumsal kalitenin, kalkınmanın, yerel kalkınma ve refah artışının temelinde bilimsel üretim, katma değer yaratma ve üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanımı çabaları yatar, Bağış (2017a) ve Bağış (2017b). Bilgi odaklı çalışmalar, pozitif dışsallık sağlamanın yanında ulaşılmak istenen hedeflere katma değer sağlayacak en etkin yaklaşımlardır. Ekonomi bilimi ve

bağlantılı işletme, finans, kamu yönetimi gibi alanlar için de bilimin sürükleyici rolü oldukça önemlidir.

Sorunların, avantaj ve dezavantajların belirlenmesinde bilimsel yaklaşımlar, bunların tespitinde de rasyonel davranışa götürecektir önemli bir etken olmaktadır. Aksi takdirde bu unsurlar güvenilir ve geçerli olmayacak ve istenen sonuçlara ulaşmakta yanıltıcı olacaktır. Bilimsel bir yaklaşımda sağlanması yapılacak ve doğru tespit edilecek sorunlara karşı sağlıklı ve güvenilir alternatifler ve çözümler üretilecektir. Bunun neticesinde, istenen amaç ve hedeflere ulaşmak çok daha kolay ve mümkün olacaktır.

Günümüzde bilimsel ortamların karşılığı anlamına gelen Üniversiteler, toplumsal faydayı maksimize etmek için daha elverişli ortam ve imkânlarla sahiptirler. Kendi bünyelerinde var olan imkânların yanı sıra; birleştirici ve bütünleştirici rolleri ile buldukları bölgelerde ve çalışma alanlarında yerel unsurları harekete geçirebilecek vazifeleri ve itibarları bulunmaktadır. Bingöl özelinde, 10. yılını tamamlayan ve bu 10 yılını da pozitif bir ilerleme ile geçiren Bingöl Üniversitesi, YÖK tarafından, şehir ve toplumun faydası ve refah düzeyini artırmayı amaçlayan yeni açılımlar kapsamında Tarım ve Havza Bazlı Kalkınma Alanında Pilot Üniversite seçilmiştir. Bu durum üniversitenin yerel kalkınma bağlamında bilimsel yaklaşımı ve yerel unsurları birleştirici ve bütünleştirici yönlerine atıfta bulunmaktadır.

3. Yerel Kalkınma Çalıştayı

Yerel kalkınmanın önemi ve gerekliliğinin yanında, konunun bilimsel bir yaklaşımla ele alınması gerektiği sonucunda, en doğru uygulamanın bir 'çalıştay' olduğuna karar verilmiştir. Çalıştaylar, daha ziyade, bir ön çalışma ya da spesifik bir konuda fikir alış-verişi veya derinlemesine inceleme ve araştırma yapabilmek amacıyla; belli bir konuda tecrübe paylaşımı, yuvarlak masa toplantısı veya oturumlar şeklinde ilerleyen, konunun uzmanı temsilciler, alan uzmanları ve bilim

insanlarının katılımlarıyla gerçekleşen bir bilimsel toplantı türüdür. Çalıştaylar, çoğunlukla, belli bir konuda sorunları çözme veya spesifik çözüm önerileri ya da yol haritaları çizmeye odaklı; bu bağlamda kararlar ve yazılı raporlar ortaya koymayı amaçlayan toplantılardır. Bu bakımdan, 'yerel kalkınma' adına sağlıklı ve gerçekçi sonuçlar elde etmek için uygun bir ortam olarak 'Yerel Kalkınma Çalıştayı' tasarlanmıştır.⁸

Bu çalıştayı, bu anlamda, ilerleyen zaman zarfında Bingöl'de ve üniversitede düzenlenecek daha kapsamlı, daha geniş konferans ve kongrelerin de bir hazırlık çalışması olarak görüyoruz. 2019 yılının Bahar döneminde yapılması düşünülen 'Uluslararası Yerel Kalkınma ve Girişimcilik Kongresi', bu çalıştayı tamamlayıcı bir aktivitesi ve genişletilmiş bir versiyonu olacaktır.

Yerel Kalkınma Çalıştayı'nı, Bingöl'ün ve ildeki Üniversitenin son dönemdeki kalite artışı ve stratejik kalkınma planlarının bir parçası olarak düşünülen bilimsel faaliyetlerin önemli bir adımı olarak değerlendiriyoruz. 10. yılını tamamlamak üzere olan Bingöl Üniversitesi bu alanda önemli bir mesafe kat etmiş ve başarı çitasını yükseltmeye devam etmektedir. Bu amaçla da, 'Yerel Kalkınma Çalıştayı' gibi uluslararası faaliyetlerin ve bilimsel araştırma altyapısının gerekliliği ve önemi sürekli artmaktadır. Bu tür faaliyetlerdeki amaçlardan biri de, bu bölgede, özellikle de pilot üniversite bağlamında geliştirilecek projelerin bilimsel altyapısını geliştirmek ve yeni projeler için çeşitli referanslar oluşturmaktır.

Yerel kalkınma çalıştayı, başta Bingöl ilinin daha sonra da çevre illerin ve hatta tüm ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına bilimsel bir taban oluşturacak ve katalizör etkisi yapacaktır, Bağış (2017c). Akademisyenleri bilimsel çalışmalara teşvik etmek ve takipçi, dinleyici ve katılımcıların da bu çalışmalara

⁸ TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı: <http://www.bingol.edu.tr/tr/arastirma/akademik-aktiviteler/calistaylar/yerelkalkinma/bilgi>

ulaşmasını sağlamak, bu tür bilimsel faaliyetlerin hayata geçirilmesinin temelini teşkil etmektedir.

Çalıştayın konusu olan yerel kalkınma ya da bölgesel kalkınma, son dönemde kalkınma iktisadının, daha genel anlamda da iktisadın öncelikli konuları arasına girmiştir. Bölgesel ve ulusal ölçekte kalkınma programları, hedeflenen kalkınmanın temel gereksinimleri (finansman, insan kaynağı, bürokratik düzenlemelerin temini, kamu-özel sektör etkin koordinasyon ağının geliştirilmesi), kalkınma çizgisinin saptanması; bölgenin ulusal ekonomiye sağladığı katma değer, işgücü, reel üretim ve hizmet üretim katkısının tespiti çalıştayımızın temel konularını oluşturmaktadır.

Alanında yetkin iktisatçıların, İlimizin önde gelen kamu-özel sektör yöneticilerinin, akademik dünyadan temsilciler ve yerel kalkınma konusuna ilgi duyan lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin katılımıyla bir yerel kalkınma çalıştayı gerçekleştirilmesi amaçlandı. Çalıştayımızda, Bingöl ekonomisinin özellikle de son on, on-beş yılda geçirdiği ekonomik dönüşümleri temel alarak, iktisadi büyüme ve kalkınma teorileri bağlamında Bingöl ili için uygulanabilecek bir kalkınma program tavsiyesi oluşturulması amaçlandı.

Tüm ili ve bölgeyi kapsamaması ve genel çıkarımlar yapılması umut edilen bu çalıştayın yanında, kısa ve orta vadede, daha küçük bölgelere ve ilçelere de çalıştaylar kazandırılmalı ve kalkınma konusu sürekli gündemin ön sıralarını işgal etmelidir. İlçe ve daha yerel çalıştaylar yoluyla, tüm bölgenin ihtiyaçları adım adım işlenmeli, bölgelerin potansiyelleri doğru teşhis edilmeli ve kaynaklar doğru yönlendirilmelidir. Bingöl'deki bölgesel derneklerden TAVZ-DER'in geçen yıllarda düzenlediği daha lokal kalkınma çalıştaylarını da bu anlamda, üniversitede düzenlediğimiz bu kapsamlı, akademik, daha bilimsel ve uluslararası boyuttaki çalıştayın bir alt-bileşeni olarak değerlendiriyoruz (TAVZ-DER, 2018).

Bu bakımdan çalıştayımızın temel amacını ve çalıştay ile ulaşılmak istenen hedefleri şöyle açıklamak mümkündür:

Çalıştayın Temel Amacı;

Ulusal kalkınma hedefleri perspektifinde yerel kalkınmanın önemini ortaya koymak ve bunun için akademik, analitik ve multi-disipliner bir altyapı oluşturmaktır.

Çalıştayın Ulaşmak İsteddiği Hedefler;

- Kurumların Yerel Kalkınmadaki önemini ortaya koymak ve rolünü belirlemek,
- Kurumlar arası işbirliğinin önemini ortaya koymak ve bunu sağlamak,
- Yerel fırsatların Kalkınma olgusu üzerindeki etkisini ortaya koymak,
- Yerel unsurların kalkınma olgusu üzerine dikkatini çekmek,
- Yerel Kalkınmayı destekleyici yaklaşımları belirlemek,
- Sürdürülebilir kalkınma modellerini ortaya koymak,
- Kalkınma ile sosyo-kültürel dinamikler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak,
- Kalkınma ile ekonomik ve politik dinamikler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak,

Çalıştay amaç ve hedeflerine uygun olarak da bu çalıştayda ele alınan konu başlıkları da şöyledir.

Çalıştay Konu Başlıkları:

- *Bingöl İl Ekonomisi: Sorunlar ve Avantajlar,*
- *Arıcılık Ekonomisi,*
- *Yerel Girişimler ve Yerel Ürünler*
- *Yerel Kalkınmada Kadın ve Üretim*
- *Yerel Kalkınmada Yerel ve Merkezi İdarelerin Rolü*
- *Alternatif Yerel Kalkınma Modelleri*
- *Sürdürülebilir Kalkınma*
- *Yerel Kalkınma Stratejileri ve Deneyimler*
- *Bölgesel Eşitsizlikler ve Sosyal Politikalar*
- *Yerel Kalkınma ve KOBİ'ler*

- *Bölgesel Rekabet Edilebilirlik*
- *Yerel Kalkınmada Demografik Etkenler*
- *Yerel Kalkınmada Finansman*
- *Kriz Dönemlerinde Bölgesel Ekonomiler*
- *Sosyo-Kültürel Yapı ve Yerel Kalkınma,*
- *Sosyal Sermaye ve Büyüme,*
- *Kalkınma ve Büyüme,*
- *Doğal Kaynakların Yönetimi,*
- *Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Politikaları,*
- *Küreselleşme ve Yerel Kalkınma*
- *Kırsal Kalkınma,*
- *Bingöl Ekonomisi,*
- *TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) Bölgesinde Kalkınma*
- *Kalkınma için İyi Yönetimin Bileşenleri*
- *Kalkınma Ajansları ve Kurumsal Yapılar*
- *Üniversite-Sanayi İşbirliği'nin Yerel Kalkınmada Rolü*
- *Yerel Kalkınmada Sağlık Ekonomisi,*
- *Tarım Ekonomisi.*

Çalıştay içeriği

Bingöl gibi küçük Anadolu şehirlerinin yerel dinamiklerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalıştay; birçok anlamda bir ilk olma özelliği taşımakta ve sonraki yıllarda yapılabilecek yeni bilimsel faaliyetlere önemli bir altyapı oluşturmakta, ışık tutmaktadır.

Yerelden kalkınmanın kaynak boyutu ve alan kısıtlarının iyi analizi ve gerekli adımların zamanında ve doğru atılması hayati önem arz-etmektedir. Ekonomik kalkınma ve sosyal, siyasal gelişimin birlikte ele alınması ve kültürel faktörler ile sürdürülebilirliğin de göz-ardı edilmemesi önemli birer unsur olarak karşımızda durmaktadır.

İngiltere'nin genel anlamda istikrarlı olarak dünyanın en iyi ilk 100 üniversitesi arasında yer alan, ancak özellikle de çalıştayımızın davetli konuşmacısının çalıştığı İslam İktisadi ve Finansı konusunda dünyadaki sayılı birkaç okuldan biri haline gelen prestijli Durham Business School üniversitesinden Prof.

Omneya Abdelsalam'ın İslam İktisadi ve Finansı'nın yerel kalkınmada ve ekonomik büyümede oynayabileceği aktif rolü incelediği açılış konuşması ile başlayan çalıştayımız; bu bölgede, alanındaki en önemli çalıştaylardan biri olmaya adaydır.

Çalıştay'ın davetli konuşmacıları seçilirken, son dönemin yükselen trendleri ve yerel ihtiyaçlar göz önüne alınarak; özellikle de Bingöl'ün ihtiyaç duyduğu arıcılık, İslam İktisadı gibi alanlar ile alternatif finansman opsiyonları ve yurtdışına açılım ile uluslararası ticaret, yurt-dışı yatırım ve proje konularında profesyonel tecrübesi olan konuşmacılara yer verildi⁹.

Çalıştayda, selamlama konuşmalarını müteakip, ana konuşmacılar, oturumlardan önce, aşağıdaki konulara dikkati çektiler. İngiltere Durham Üniversitesi'nden Prof. Omnea Abdelsalam, yerel kalkınma ve kadınların iş-gücüne daha aktif katılımı noktasında İslami finansın oynayabileceği roller ile ilgili yeni fikirler ve çıkış yolları üzerine kapsamlı ve uzun bir konuşma yaptı. Konuşmasına, önce Türkiye'nin Dünya ekonomisi içindeki resmini çekerek başlayan Prof. Abdelsalam, devamında, Türkiye içinde de Bingöl'ün durduğu yeri özetlemeye çalıştı. Bingöl için yeni bir kalkınma hamlesi düşünülürken; İslami finans gibi yeni alternatifler ve kadın işgücünden daha fazla faydalanmanın gereğine dikkat çekilmiş oldu.

Çalıştayımızın diğer davetli konuşmacılarından Ayhan Apaydın, uluslararası yerel kalkınma kongrelerinin düzenleyicisi, yerel kalkınma derneğinin başkanı ve bu kimliklerinin yanında da uluslararası yatırım danışmanlığı, AB proje uzmanlığı gibi yerel kalkınmayı alanı ile doğrudan ilgili

⁹ Bağış, B. (2017). "Bingöl sağlam bir bal borsası ile bal üretiminin önemli merkezlerinden biri olabilir", İLKHA Haber Ajansı ve bölgesel medya, Online at: <https://ilkha.com/haber/63050/bingol-bal-borsasi-ile-uretimin-merkezlerinden-biri-olabilir>,

Bağış, B. (2017). "Gelecek İslam iktisadındadır", İLKA Haber Ajansı ve bölgesel medya, Online at: <https://ilkha.com/haber/63383/gelecek-islam-iktisadindadir>,

alanlarda ulusal ve uluslararası tecrübesi ile kendisini kanıtlamış biridir.

Ankara'dan gelen davetli misafirimiz, uluslararası yatırım danışmanı, proje uzmanı ve uluslararası yerel kalkınma kongreleri ile yerel kalkınma derneği başkanı Ayhan Apaydın'a göre, Nisan sonundaki çalıştayımız, Türkiye'deki ilk 'yerel kalkınma çalıştay'ı idi. Yine Bingöllülerin yakından tanıdığı, AB projeleri ve yerel kalkınma denince Bingöl'de akla ilk gelen isimlerden biri Cuma Karaarslan beyin 'Kalkınmayı ve Girişimciliği Yeniden Düşünmek' üzerine konuşmasını da ilgi ile takip ettik.

Bunların yanında, özellikle de Bingöl'de son dönemde revaçta olan ve önemli destekler çeken arıcılık sektörü üzerine çalışmaları ile tanınan (biri dünya çapında isim yapmış) 2 hocamızı davet etmeyi özellikle çok istedik, ancak nasip olmadı. Bingöl Üniversitesi'nin YÖK tarafından arıcılık konusunda pilot üniversite olarak seçilmiş olması, bu konuşmacıları ve davetleri daha anlamlı ve önemli kılacaktı¹⁰.

ABD ve İngiltere'de, önemli akademisyenler ile yazışmalarımız, oradaki okulların izin vermemeleri sürecine takıldı. Tüm riski üstelenerek, İngiltere'den kendi sorumluluğu ile buraya gelmeyi kabul eden Prof. Abdelsalam'a bu vesileyle tekrar teşekkürü borç biliyorum.

Kalkınma Uzmanları ve Kurumlar

Kalkınma uzmanları ve uluslararası proje yöneticilerinden tüyolar, çalıştayın bir başka önemli katkısı idi. FKA Bingöl ve KOSGEB gibi, doğrudan konu ile ilgili kamu kurumları, Süttaş ve Ziraat Odası gibi özel ve kurumsal şirketler çalıştaya renk kattılar. Kent bilimciler, STK'lar ve İş Dünyası; basın temsilcileri

¹⁰ Bağış, B. (2017). "Bingöl sağlam bir bal borsası ile bal üretiminin önemli merkezlerinden biri olabilir", İLKHA Haber Ajansı ve bölgesel medya, Online at: <https://ilkha.com/haber/63050/bingol-bal-borsasi-ile-uretimin-merkezlerinden-biri-olabilir>,

ve akademiden farklı isimlerin panelist ve konuşmacı olarak davet edildiği renkli bir çalıştay oldu.

YÖK'ün son dönemdeki yenilikçi adımlarının bir parçası olarak düşünülen bölgesel kalkınmada pilot üniversiteler ve araştırma üniversiteleri gibi yeni projeler de, üniversitelerin, bölgelerin kalkınmasında daha kilit, daha önemli roller ve sorumluluklar üstlenmeleri noktasında faydalı yeni adımlar olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, 2016'da Tarım ve Hazırlık Bakanlığı'nın Kalkınma'da pilot üniversite başvurusu yapan ve 2017'de YÖK tarafından bu alanda pilot üniversite seçilen Bingöl Üniversitesi'nin Doğu ve Güneydoğu'dan seçilen tek üniversite olması da ayrı bir önem arz-etmekte ve üniversiteye ciddi sorumluluklar yüklemektedir. Çalıştayımızın, Bingöl Üniversitesi'nde yapılmış olması bu açıdan özellikle önemlidir.

Hızlı bir küreselleşme, gelişim ve dönüşümün yaşandığı günümüzde; üniversitelerin de buldukları bölgelerin gelişimi ve kalkınmasında oynayacakları roller, yetişmiş insan gücü ve verimliliğin artırılması noktalarında üstlenecekleri sorumluluklar ile ilgili daha proaktif roller üstlenmeleri önem arz-eder. Bu bağlamda da uzmanlaşma ve tematik üniversiteler konusu daha fazla anlam kazanmaktadır.

Özellikle de sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması noktasında, üniversitelerin, hem global trendlerin takip edilmesi ve yakalanması amacıyla yönelik olarak küresel olma, hem bölgesel sorunların çözümü, kaynakların etkin kullanımı ve beşeri sermayenin geliştirilmesi noktasında bölgesel olma sorumluluklarını tekrar hatırlamak gerekiyor, Bağış (2017a), Bağış (2017b) ve Bağış (2017c).

Üniversitelerin, sadece eğitim- öğretim ve araştırma - geliştirme ile değil, illerin ve buldukları bölgelerin ekonomisine aktif katkıları ve sosyal yapıya da etki ederek; pozitif dönüşüm ve değişimlere de öncülük etmeleri beklenmelidir.

STK'lar ve sosyal sinerji

TÜBİTAK destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı sırasında; STK'larımız da, ilimizin kalkınmasında STK'ların önemi, sürdürülebilir kalkınma için yapılabilecekler ve il ekonomisi için önem arz-edebilecek doğa turizmi gibi belli başlı konularda kalkınma için önerilerini sıraladılar.

STK'larımıza aktif katılımları ve etkin sunumları için özellikle çok teşekkür ediyoruz. Tavz-Der ve SefyanDer gibi yerel ve bölgesel dernekler; Bingöl Ab-1 Hayat gibi ili kapsayan daha geniş kapsamlı STK'lar çalışmaya varlıkları ile renk kattılar. Bu farklı katılımlar ile, 'Yerel Kalkınma Çalıştayı'nın Bingöl'ümüz için ufuk açıcı bir çalıştay olmuş olmasını umut ediyoruz.

Ülkenin, bölgelerin ve hatta küçük şehirlerin turizm potansiyellerinden dahi etkin olarak faydalanabilmek gerekiyor. Örneğin, SeyFan-Der, çalıştay sırasında:

- Sanayi Devrimi sonrasının üretim artışı ve turizm gibi yeni alanlarda kalkınma için atılabilecek adımlar ile ilgili genel bir sunum,
- Tarım ve çiftçilik altyapısı, sağlıklı beslenme ve daha sağlıklı gıda üretimi için yeni arayışlar,
- Sağlıklı yaşam ve kırsalda yaşayanlar için doğa turizminin kalkınmada oynayabileceği misyon,
- Modern yaşam, kentleşme ve onunla birlikte gelen işsizlik, yoksulluk ve sağlıksız beslenme noktasında yerel ve kırsal kalkınmanın oynayabileceği roller,
- Bingöl'ün turizm potansiyelinin değerlendirilmesi; turizm potansiyelinin avantajları, doğa ve kültür turizminin önemi,

başlıkları üzerine faydalı bir sunum yaptı.

Yerel Fırsatlar ve Girişimcilik

Bilgi çağı 21.yy'da işlerin doğası da artık değişiyor. Bilgi ve beceri daha fazla önem kazanıyor ve eskisi gibi ofis kültürü de olmayacak muhtemelen. Dolayısıyla, herkesin bir başına çalıştığı bir ortamda, bilgi ve beceri daha çok ön planda olacak ve işin

kalitesi ile işçilik ücretlerini de belirleyecek. Yahoo, Samsung ve Pfizer, bu doğrultuda değişimin yaşandığı şirketlerden sadece birkaçı.

Bunun yanı sıra, bilgi ve beceriye, insan yeteneklerine dayalı yeni sektörler ve yeni iş kolları da ortaya çıkacak. Bu doğrultuda da, eğitimde uzmanlaşma sürekli daha çok önem kazanıyor. Örneğin, konuları ve ilgi alanına bağlı olarak projelendirilmiş ve programlanmış yeni okullar geliştirilmesi gerektiği fikri ön plana çıkıyor.

Kaliteli eğitim, bilgi birikimi ve girişimci bir ruh, sağlıklı ve sürdürülebilir bir kalkınma için anahtar roldedir. Yaratıcı, girişken, gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip yeni nesiller yetiştirmenin yolu iyi bir eğitim sisteminden geçer. Ancak, tek başına eğitim yeterli olamaz. Kalkınma hamlelerinin başarılı olması için, iyi bir eğitimin yanında, yeni nesillere girişimcilik ruhu da kazandırılmalıdır. Bu anlamda, yerelden kalkınmanın başarılı olması için, her şeyden önce, girişimciliği özendirmeli; katma değeri yüksek sektörlerle odaklanmalıyız¹¹.

Türkiye, bugün, tarihi bir eşikten geçiyor. Önemli bir dönüşüme şahitlik ediyoruz. Ülke, büyüyor gelişiyor. Burada, iki konu özellikle önemlidir: Ar-Ge ve özel sektör istihdamı. Özellikle de AR-GE konusu daha önemlidir. Katma değer yaratma, ülke olarak, en temel sıkıntımız. Bu noktada yol alabilmek için Ar-Ge harcamalarının milli gelir içindeki payını adım adım artırmalıyız. Montaj sanayiinden, adım adım patentli ve markalı üretime; hammadde ve fazla üreterek satmak ve kalkınmayı hayal etmekten, katma değeri yüksek, kendi markamız olan üretime odaklanmalıyız.

İstihdamın özelinde ise, nitelik önemli bir ayrıntıdır. Beşerî sermaye kapasitesinin artırılması, teknik kapasitenin geliştirilmesi için yeni önlemler düşünmek gerekiyor, Bağış (2017c). Bununla birlikte, bahsettiğimiz üretim ve istihdam

¹¹ Dr. Bağış'ın İlkha ile girişimcilik röportajı: <https://ilkha.com/haber/69634/girisimciligi-ozendirmeli-ve-katma-degeri-yuksek-sektorlere-odaklanmaliyiz>

kapasitesinin geliştirilmesi için de girişimciliğin özendirilmesi de özel önem taşımaktadır. İstihdamı, geçmişte olduğu gibi sürekli devletten değil, bugünün dünyasına yön veren örneklerde olduğu gibi özel girişimciden beklemeliyiz.

Muhtemelen Cumhuriyet tarihinin en iyi girişimci desteklerinin sağlandığı dönemi yaşıyoruz. Bunların geliştirilmesi, profesyonel destekler ile tamamlanması, liyakat esaslı dağıtımına daha fazla odaklanmak gerekmektedir.

Diğer yandan, devletin istihdamdaki ağırlığı ise hala çok yüksek seviyelerdedir¹². Devletin istihdam ve üretimden adım adım çekilerek; denetleyici, düzenleyici ve altyapı, uygun bir ortam sunucu rolünü güçlendirmesi daha doğru olabilir. Nispeten az gelişmiş bölgelerin ve kentlerin önemli sorunlarından biri olan, her şeyi devletten bekleme alışkanlığını da artık bir tarafa bırakmak gerekmektedir. Devlet ise, toplumun kendisidir aslında. Onu oluşturan toplumun üyelerinin sözleşmesi ile kimlik kazanmış bir organdır. İş, dönüp dolaşıp; bizim birey olarak ne yapacağımıza bakıyor. STK'lar da, bireylerin ve devletin fırsat maliyeti nedeniyle giremeyeceği noktalarda daha aktif devreye girmelidir.

Büyük resimde; kalkınma vizyonlarının başarılı olabilmesi için; birey olarak, bu topraklarda yaşayan birer fert olarak, girişimci ve bilim insanları olarak, işimizi yapmaya, işimizi daha iyi yapmaya odaklanmalıyız. Herkesin kendi işini yaptığı ve işini en iyi şekilde yaptığı bir Türkiye daha iyi yerde olacaktır. Ülkeye katkısı olacak insanların, girişimcilerin önünü açabilmeliyiz.

Diğer yandan, mevsimsel, dönemsel işsizliğin ağır bastığı dönemlerden, yapısal ve teknolojik işsizliğin arttığı yep-yeni dönemlere giriyoruz. Sezonluk istihdamın yerini, uzmanlığın ve teknik birikimin önem kazandığı, sürekli ve yeni iş kolları almaktadır.

¹² Dr. Bağış'ın İlkha ile girişimcilik röportajı: <https://ilkha.com/haber/69634/girisimciligi-ozendirmeli-ve-katma-degeri-yuksek-sektorlere-odaklanmalidir>

İşgücünün bugün, her şeyden önce, kalifiye olması sorunu var. Uyum ve verimlilik sorunu var. Bunlar da sırasıyla, beşeri ve sosyal sermaye eksikliğine işaret ediyor. Sosyal sermayemiz, çok pasif; uykuda, Bağış (2017c). Mahalle kültürü, dayanışma kültürü zayıflıyor. Beşerî sermaye de az gelişmiş bölgelerin ve yörelerin temel sıkıntısı durumunda bugün... Eğitim, özellikle de pratik eğitim burada unutulmaması gereken önemli bir unsurdur.

Atatürk'ün zamanında öğütlediği Finlandiya mucizesinin anlatıldığı "Beyaz Zambaklar Ülkesi" örneğini, bugün modern eğitim sisteminin sorunlarına dikkati çeken "yaratıcı öğrenciler" kitabı ile tamamlamak gerekiyor (Robinson, 2017). Artı olarak, bunu, verimli süreçler, iyi bir liderlik, profesyonel iş yapma kültürü ve güçlü bir iletişim ile desteklemek gerekiyor.

Diğer yandan, fırsatları zorlama bilinci de önemli ve gereklidir. Kapıları zorlamanın yanlış olmadığı bilinci yeni nesillere, tüm bölgeye tekrar yayılmalıdır. Devlet kapısında bir memurluk ayarlama umudunu, daha çok ise yarayacak girişimci bir ruh ve fark yaratma hayalleri ile değiştirmenin yollarından biri de herkese "belki de çocuklar gibi her şeyi sorgulamak gerekiyor" dedirtmekten geçiyor olabilir.

Bir diğer önemli unsur da kadınların istihdamıdır. Kadınları göz-ardı ederek, basit bir hesapla, nüfusun yarısını devre dışı bırakıyoruz aslında. Bundan daha önemlisi, bu nüfusun yarısının kendi ayakları üzerinde durması için fırsatlar sunmak gerekiyor. Buradan gelecek yaratıcı fikirler de ekonominin önünü açabilir. Bu dezavantajlı kesim için pozitif ayrımcılık, bu yüzden, şart. Bu noktada da alınacak çok yol var. Meseleye, herkes için yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ekonomik açıdan da işgücünün kaybı noktasından bakmak tamamen yanlış olmaz. Enerjimizi, kaynağımızı heba ediyoruz. Beşerî sermayenin etkin kullanımını önemli bir eksikliklerdir.

Modern ekonomilerde dahi, kadın işgücünün, ücret adaletsizliğine maruz kaldığı konuşulurken; bizim gibi, gelişmiş ülkeler ligini yeni yeni zorlayan ülkelere bu sorun daha

büyüktür. Hele hele, az gelişmiş, Anadolu'nun küçük şehirlerinde bu sorun daha aşikârdır.

Bingöllü kadın girişimci Sevim Şimşek'in besicilikteki başarı hikayesi, son dönemde birçoğumuzun duyduğu en güzel hikayelerden biridir (Hürriyet, 2017). Sevim hanıma, çalıştay daveti için biz ulaşamamıştık, ancak; bu örneklerin sayısını artırmak gerekiyor... Afrikalıların güzel bir sözü vardır: bir erkeği iyi eğiterseniz, bir bireye eğitim vermiş olursunuz; ancak, bir kadını eğitir, hayata hazırlarsanız, tüm toplumu eğitmiş olursunuz. Kadınsız bir kalkınma yârim kalır, kadınsız bir kalkınmanın başarıya ulaşma şansı çok düşüktür.

Kadın unsurunun yanında önemli bir başka faktör de, bugünün dünyasında, çoğunlukla, sebepler yerine sonuçlara odaklanan; emek yerine, çok kazanmaya; hak-etmek yerine, atanmak için yollar, bağlantılar bulmaya çalışan bir nesil ve yeni bir dönem var karşımızda. Her şeyden önce, eğitim sistemi, yaratıcılığı öldürmemeli (Robinson, 2017). Soru sormayı; meraklı olmayı, girişimciliği teşvik etmeliyiz. Yeni nesillere düşünme, sorgulama, sebepleri anlamaya çalışma bilinci aşılama çalışılmalıdır.

Örneğin, sınavlarımızda, çoktan seçmeli sorular yerine, öğrencinin yaratıcılığı ve üretkenliğini teşvik edecek, açık uçlu sorular ağırlık kazanmalı. Çoktan seçmeli YDS sınavını, TOEFL gibi çok daha kapsamlı sınavlardan daha geçerli görmek ne kadar doğrudur tekrar düşünmek gerekiyor. Belki de daha fazla kompozisyon yazdırmak gerekiyor öğrencilere. Adil ve liyakate dayalı bir düzeni oturtmak gerekiyor. Ama önce, o bilinci yayarak yola başlamalı...

İşgücü, üretimin temel girdisi; ana kaynağıdır. Sermayeyi bile işgücünden sonra düşünürsünüz. Toprak, doğal kaynaklar, girişimcilik ve diğer faktörler işgücü kaynağının tamamlayıcısıdır aslında. Teorisi ile fazla kafa yormaya gerek yok; modern ekonomilerde ve ona yön veren modern finansal sistemde bile istihdam hep temel kaygıdır. Örneğin, tarım dışı istihdam verileri, finansal piyasaların en sıkı takip ettiği

verilerden biridir. İstihdam, ekonominin performansını, üretim kapasitesini etkin kullanıp kullanmadığının resmini çok iyi ortaya koyar. Kriz sonrası, ABD’de merkez bankası Fed bile, konvansiyonel enflasyon odaklı bakış açısından hafif çark ederek, istihdamı öncelikli kayguları arasına alacaktı, Bağış (2016).

Yine, bir başka önemli konu da; kendi kendimize yetebilmemiz marifet değildir aslında. Marifet, dünya ile rekabet edebilmektedir. Ama bunu anlayabilmek için de global bir vizyona sahip olunmalıdır. Ancak, yine de, kendi kendimize yetemiyoruz. Sürekli açık veriyoruz. En önemlisi, cari-açık veriyoruz. Dış açık veriyoruz. Tüketim toplumu haline geldik. 1980 sonrasında liberalleşme dalgası, bizi daha çok tüketici bir toplum haline getirdi.

Girişimci ruhun kazandırılmadığı, özel sektör girişimlerinin ve yeni fikirlerin çok rağbet görmediği bir ortamda, bu olumsuz resim sürekli devam edecektir. Her şeyi devletten beklememeli... Özel sektör, üretimde daha etkin olmalı. Bu noktada da girişimcilik, yeni fikirler, yeni iş alanlarının açılması için yeni fikirlerin desteklenmesi; yenilikçiliğin, yaratıcılığın özendirilmesi; teknoloji yoğun, katma değeri yüksek ürünlerin üretimi ile öne çıkma gereksinimi kendini göstermektedir.

İstihdamın ve üretimin, kâğıt oyunları ile değil; ciddi bir üretim altyapısı oluşturularak yaratılması da özel önem arz-etmektedir.

ABD Kaliforniya’daki Napa Vadisi’nin butik, üzüm ve zeytin kralı Mehmet Sıddık Torun beyin hikayesi ve girişimciliği herkes ile paylaşılması gereken güzel bir örnektir. Mehmet Sıddık Torun, birçoğumuzun yabancı olduğu, Bingöllü çiftçiler için bir girişimcilik önerisini şöyle paylaşıyordu;

“...bizim çocukluk yıllarında fakir fukaranın katığı olarak bilinen ‘garis’ (kinoa) in ABD de en kıymetli tarım ürünlerinden biri olduğunu keşfettim. Bu ürün sadece denizden 1500 ila 2000 Metre yükseklikte yetişen, bu sebeple de Bingöl ve Dersim bölgesinde rahatlıkla yetişiyor olması nedeniyle bölge için çok ciddi bir tarım istihdam kaynağı olabilir. Şu an için yoğun tempomdan böyle bir projeye zaman ayıramıyorum

olsam da, bu ürünün ihraç düzeyinde üretilebilmesiyle bölge için çok büyük bir istihdam potansiyeli olduğunu söyleyebilirim.” (Bingöl Sürmanşet, 2015).

Çalıştayda, bu girişimcilik hikayeleriyle uyumlu olarak; bir tarafta, Bingöl’deki Kinoa bitkisinin üreticisi yerli girişimci Fırat bey; diğer tarafta Dünya ikincisi Bingöl balının sahibi girişimcimizi izlemek büyük keyif idi. Süttaş temsilcisi ve müdürü Çetin beyin sunumu ve yeni tesisin tanıtımı ile il ekonomisine katkılar ile ilgili brifing bir başka ilgi çekici sunum oldu.

Coğrafi işaret ve marka tescili sahibi Bingöl kavurmasının sahibi Çetin Koç gibi farklı sektörlerden girişimciler ve temsilciler başarıları, hayat hikayeleri ve başarı hikayelerini oluştururken çektikleri sıkıntıları katılımcılarla paylaştılar.

Ziraat Odası ve Ziraat mühendisleri odalarının temsilcileri ve FKA ile Kosgep gibi kamu kurumları da girişimciler ve yerel üreticilere yol gösterici faydalı sunumları ile bizimle oldular.

Tarım altyapısı ve fırsatlar

TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı; kinoa’dan, kuşburnu üretimine; kavurmadan, bala; sığır ve keçi yetiştiriciliğinden, girişimci destekleri ve Süttaş gibi ulusal ölçekli yatırımlara kadar geniş bir perspektiften, çok fazla yatırımın değerlendirildiği ve tartışıldığı faydalı bir çalıştay oldu.

Özellikle de, Bingöl Bal’ını dünya ikincisi yapan Mücdettin Çakan’ın hikayesi ve Bingöl’de arıcılık denince akla gelen ilk isimlerden biri olan Öğr. Gör. Mehmet Ali Kutlu hocanın sunumları, son dönemde arıcılık ile oturup; arıcılık ile kalkan Bingöl’de, arıcılık ile ilgili tartışmalara yeni bir ışık tutmuş oldu.

Bingöl Gazeteciler Cemiyeti başkanı Yunus Budak Bey, Bingöl’de ceviz, kekik ve kuşburnu gibi bitki yetiştiriciliği ve bunun getireceği potansiyel katkılar ile ilgili kapsamlı bir sunum yaptılar (Çapakçur, 2018). Yunus, bey, Ege’deki zeytin yetiştiriciliği kadar önemli görülmesi gereken kuşburnu ve kekik

gibi bitkilerin yetiştiriciliği için Bingöl’de henüz yeterince yol alınmadığını ve bu potansiyelden olması gerektiği ölçüde faydalanılmadığına dikkati çekti. Yunus beyin, doğru bir şekilde dikkat çektiği üzere, aslında bugün, Bingöl ve çevresinde hiçbir bitkiden ticari anlamda faydalanmak için yol alınmamış durumdayız.

Bingöl Ziraat Odası ve Ziraat Mühendisleri Odaları sırasıyla, ilimizin kalkınmasında tarımın yeri, zirai faaliyetler ve bu odaların önemi ile oynayabilecekleri roller üzerine konuştular. Tarımın sürdürülebilir kalkınmaya katkıları hakkında sunum ve tartışmalar gerçekleştirildi. Ziraat Mühendisleri Odası başkanı ziraat mühendisi Erdoğan Yener bey, yerel veriler ışığında il ekonomisinin genel değerlendirmesini içeren kapsamlı sunum yaptılar.

Napa Vadisi’nin butik, üzüm ve zeytin kralı Mehmet Sıddık Torun beyin Bingöl ve bölge insanının girişimciliğinin güzel bir örneği olarak, ABD’nin üzüm ve butik merkezi Napa Vadisi’ne zeytin kültürü getirmişti. Mehmet Sıddık Torun bey, bu girişim hikayesini şöyle anlatıyordu: *“6700 zeytin ağacım var. Napa Vadisi’nin en büyük zeytin üreticisi biziz. Burada üzüm-zeytin kardeşliği modasını biz başlattık”*, Hürriyet (2014).

Arıcılık Ekonomisi

Bingöl’de yapılan bu ölçekte bir kapsamlı çalıştayda, ve onun sonuç bildirgesinde, ilin stratejik sektörlerinden arıcılığa özel bir önem vermek gerekiyor hiç şüphe yok ki. Arıcılık, Bingöl ili için stratejik ve önemli bir sektördür, Bağış ve Akbakay (2017) ve Bağış ve Yurtseven (2017a). Bingöl Arıcılar Birliği başkanı Mehmet Can ÜZER beyin deyimi ile;

Birkaç yıl öncesine kadar ilde arıcılık daha çok ek iş olarak yapılıyordu. Bugün, arıcılık, il ekonomisini sırtlayan ana sektörlerden birine dönüşme yolundadır. Arıcıların bir araya gelerek oluşturdukları büyük bir mesleki teşekkülün üye sayısı

bugün neredeyse 1.000 kişiye yaklaşmış bulunmaktadır¹³. Arıcılık, doğa tahrip edilmeden yapılabilen, sermaye ve tüm girdileri dışarıya bağımlı olunmadan ve arazi varlığına bağlı olunmadan yapılabilen ender tarımsal faaliyetlerden biridir. Ayrıca, arılar doğanın devamlılığı için de önemli bir yer tutmaktadırlar, Bağış ve Akbakay (2017). Özellikle de gelişen modern dünyada arıların varlığı bizler için büyük önem arz etmektedir. Bir nevi doğadaki değişimden bizi haberdar eden sensörlerdirler.

Bingöl’de arıcılığın, il için çok büyük bir ehemmiyeti var, Bağış ve Akbakay (2017) ve Bağış ve Yurtseven (2017a). Bingöl ili ve ilçelerinde de gerek coğrafi yapının özelliği gerekse bol çiçek ve floraya bağlı olarak arıcılık mesleğinin önemine binaen üretilen bal dünya 2.’si gelmiş ve oldukça tercih edilen ballar arasında yer almaktadır¹⁴. Bingöl balının niteliğini herkes biliyor, ancak üretim yeterli seviyede değil. Bingöl’ün, bugün, kaliteyi düşürmeden bal üretimini artırması gerekmektedir. Son zamanlarda, var olan piyasada balların standardizasyonu da çok önemli bir noktaya geldi. Özellikle de, balların coğrafi işaretleme almaları; onlara ciddi sınıf atlatacaktır. Bingöl Üniversitesi’ndeki bir kısım akademisyenin özverili çalışmalarıyla da, Bingöl balının kalitesi belirlenip coğrafi işaretleme alınacaktır.

Arıcılar Birliği tarafından, bugün, kısmen de olsa arıcılık ile ilgili sorunların yerinde tespit ediliyor olması, çözüm önerileri sunuluyor ve hatta yerinde müdahale edilerek adeta arıcılar ile günün her saatinde bir arada bulunmaya çalışılıyor olunması önemli bir aşamaya işaret etmektedir. Bazı eksiklikler olabilir ancak, merkez birliği, Gıda Tarım İl Müdürlüğü ve üniversite ile arıcılığın ve arıcıların birçok sorununa çözüm bulmada ortak bir çalışma içerisinde bulunduğu bilinmekte ve bu çalışmalar da zaman zaman paylaşılmaktadır.

¹³ <http://www.bingolaricilarbirligi.com/>

¹⁴ <http://ilkha.com/haber/63459/bingol-bali-turkiyede-birinci-dunyada-ikinci-oldu>

Kadınlar ve Ekonomi

Daha uyumlu ve dengeli ilişkiler kurma, sorunları çözüme ve gözlem yetenekleri ile kadınlar, erkeklerden çok daha farklı; duygusal zekâları, empati ve sosyal yetenekleri daha iyi oturmuş bireyler olarak içinde yaşadıkları toplumlara ciddi katkılar sunma potansiyeli taşımaktadırlar. Paylaşma, iş birliği ve sosyal sinerjinin yaratılması noktasında, çoğunlukla, erkeklere oranla daha başarılıdırlar. Tüm bu özellikleri ile, kadınlar, iş yaşamının önemli bir tamamlayıcı faktörü, kaynakların etkin ve verimli kullanımı noktasında önemli bir unsur ve kalkınma konusunda, göz-ardı edilmemesi gereken ciddi bir insan kaynağıdır.

Doğrusu, gelişmiş ülkeler ve başarılı şirketlerin, büyümeleri ve kendilerini asma süreçlerindeki başarılarının sırlarından biri de kadın işgücüne verdikleri önem ve kadınlardan daha fazla faydalanmayı bilmeleridir. Kas ve bilek gücünün yerini, bilgi ve birikim; paylaşmanın getirdiği sinerjinin aldığı yeni bir dönemdeyiz. Kadınlar, bu yeni dönemde, geçmişte hiç olmadıkları kadar daha şanslı olacaklar.

Bununla birlikte; kadınlar, Çinli girişimci Jack Ma'nın da deyimi ile, erkeklerden farklı olarak, sadece kendilerini değil; diğer paydaşları, işyerlerinde çalışan başkalarını da düşünmeleri ve onların faydalarını da gözetmeleri ile de bilinirler. 21. yy'ın başarılı şirketleri ve müreffeh ülkelerinin sırlarından biri de bu ayrıntıya verdikleri önemde gizlidir.

Bingöl'deki yerel kalkınma çalıştayının önemli özelliklerinden biri de kadınların kalkınma ile ilgili akademik bir çalıştayda bu yoğunlukta katılımı oldu. İngiltere'den gelen ana konuşmacımız Prof. Abdelsalam dahil, aktif katılımcılar ve çalıştayda görevlilerin yaklaşık olarak %40'ı kadınlardan oluşuyordu. Özellikle de kadınlarımızın, kızlarımızın ekonomiye ve sosyal yaşama daha aktif katılması; iş-gücünün bu önemli yarısının ve önemli bir unsurunun daha etkin değerlendirilmesi noktasında yapılabilecekleri bizzat kadınlarımızdan duyma fırsatı yakaladık.

Yakın zamanda okuduğum bir IMF çalışmasından alıntı yapıyorum: OECD ülkeleri arasında, özellikle de Türkiye'de, kadınların farklı ayrımcılıkların sonucu olarak erkekler kadar istihdama katılamamasının maliyeti kişi başı milli gelirimizin neredeyse yarısı, yani 5bin\$ (Kochhar ve diğ., 2017). Bunu hepimiz ödüyoruz. Bunları yeniden düşünmek gerekiyor... İngiltere'den gelen misafir Hocamız Prof. Abdelsalam ve yine İstanbul merkezli Bingöl Ab-i Hayat Platformu'nun değerli temsilcilerinin her ikisi de özellikle bu açığa dikkati çektiler.

Elbette, kültürel nedenler ve kişisel tercihler ile inanç temelli kaygılar nedeniyle çalışmayı tercih etmeyen kadınlarımızın bu tercihlerini sorgulamak değildir burada amaç. Gayemiz, genel anlamda ve büyük resimde, kadınların iş gücüne daha aktif katılımının önemine dikkat çekilerek; çalışmak istediği halde, kendi ayakları üzerinde duramayan ve ekonomik özgürlüğünü kazanamayan nüfusun önemli bir kısmının sorunlarına dikkat çekmektir. Bunun yanında, nüfusun bu önemli kısmının yaratıcı fikirleri ve yaratabileceği potansiyel katma değeri de heba edilmektedir. Bu olumsuz gidişatın makroekonomik etkileri de bir diğer önemli konudur elbette.

Özellikle de Azize Akalın'ın STK'lar ile ilgili söylemleri bu noktada dikkate değerdi. Bingöl Ab-ı Hayat Platformu adına katılan Azize hanım, çalıştayda, bu konuyla ilgili düşünce ve gözlemlerini şöyle sıralamıştı;

Öncelikle Bingöl'de kadınların, Bingöl'deki yerel ekonomiye katkılarının olması için kadın STK'ların kurulması gereklidir. Bingöl'de bugün spesifik bir kadın STK kuruluşu yoktur. Kadın STK'ların bir an önce yapılanması ve hayata geçirilmesi; örneğin kurulacak bir kooperatif ile kendi bilgi birikimlerini, emeklerini ve ürünlerini satabilmeleri önemlidir. Bu yolla da hem Bingöl'e hem ülke ekonomisine hem de kendilerine yeni imkânlar sağlamış olacaklar. Belki de daha fazla çalışan bu kadınlarımızın ekonomiye katkıları da doğrudan görünmemektedir. Bu cevherin ortaya çıkartılarak, kendilerine,

bölgemize ve ülkemize, ekonomiye katkılarının önünü açmalıyız. Bunun için kadınlar daha fazla teşvik edilmelidirler.

Yerel yönetimlerin, Üniversite ve diğer STK'lar ile iş adamlarının, kadın STK'ların kurulması konusunda daha aktif yardımcı olmaları gerekir. Kadın STK'ların bu girişimleri ilk etapta, platform olarak da hayata geçebilir. Daha sonra da, bu oluşumlar, dernekleşip ve kooperatif çalışmalarıyla kalkınmaya aktif katkı sağlayacaklardır. Üniversite gençliği ve özellikle kız öğrenciler, bu kadın STK'ların oluşumu için ilk adımı atıp öncü de olabilirler. Kadın STK'ların, üniversiteden başlayarak, bilimsel desteklerle özgüvenleri ve güçlü birliktelikleri oluşturulabilir.

Kalkınma ama sürdürülebilir kalkınma

Kalkınma şüphesiz önemli bir konudur. Ancak, kalkınmanın sürdürülebilir kılınması da bir o kadar önemli bir mevzudur. Bingöl, yerelden, sağlıklı kalkınmak için önemli bir potansiyeli barındırıyor, Bağış (2017a) ve Bağış (2017b). Bu potansiyelin yerinde kullanımı ve etkin hale getirilmesi ise atılacak doğru adımlara bağlıdır.

Sürdürülebilir bir kalkınma vizyonu için, sürdürülebilirliğin içinin de doldurulabilmesi önemlidir. Sürdürülebilirliğin sağlanması için, her şeyden önce;

- Daha iyi bir yönetim sürecinin sağlanması,
- Değişim ve dönüşümün sürekliliğinin sağlanması,
- Kalkınmanın sürekliliği için farklı aktörler arası geniş ve daha etkin bir etkileşim ve iletişim,
- Daha katılımcı ve paylaşımcı,
- Daha açık ve şeffaf bir süreç,
- Kamu faydasını önceleyen ve gözeten,
- Daha etkin ve verimli,
- Daha kapsayıcı ve eşitlikçi,
- Daha adil,
- Hukuka ve nizama daha uygun,

- Bireyi ve insan faktörünü ön plana çıkaran,
- Doğaya ve çevreye daha saygılı,
- Sürdürülebilirlik kaygısı öncelikli,

bir sürecin garanti edilmesi gerekiyor. Bunun aksine, mevcuttaki gidişat genelde bu kaygıları tamamen göz ardı eder.

Peki uygulamada süreç nasıl işliyor? Pratikte, bu süreç, beklentilerin çoğunlukla tersine işlemektedir. Özellikle de kırsal kalkınma çoğunlukla ihmal edilmekte, tarım ve hayvancılık kalifiye olmayan bir uğraşı alanı olarak ilgi çekmemekte; kullanılmayan kaynaklar, toprak ve azalan hayvanlar, tarım ve hayvancılığı öldürmektedir. Bununla birlikte, yaşlanan veya bölgeyi terk eden nüfus ve kentlerde biriken nüfusun getirdiği yüksek işsizlik ve yoksulluk beraberinde farklı sosyal sorunlar da getirmektedir.

Bozulan doğal denge, toprak ve sosyal doku yeni sorunlara kapı aralamaktadır. Diğer yandan, asıl olması gereken ve odaklanılması gereken konu daha etkin bir yönetim ve koordinasyon ile daha uzun vadeli ve dengeli bir sürdürülebilir kalkınma vizyonudur. Özellikle de iyi bir yönetim, bu işin önemli bir parçasıdır. İyi bir yönetişimden kasıt da, ülkenin, ekonomik, politik ve kültürel tüm kaynaklarının ve paydaşlarının birlikte ve etkin kullanımınıdır. İyi bir yönetişim, ortak akılla ve ortak kararlar ile; devlet ve kamu, özel sektör ve STK ile bizzat halkın kendisinin iş-birliği ile yürütülebilir.

Yönetişimin, yukarıda da dikkati çekilen, ekonomik, politik, kültürel, yönetsel, çevresel alt bileşenleri de mevcuttur. İyi yönetişimde, devlet ya da kamu;

- Kırsalda veya yerelde refahı artıracak,
- Her bir bireyin mutluluğunu ve yaşam kalitesinde artış sağlayabilen,
- Çevreyi ve doğanın dengesini ve korunmasını gözetken,
- Yerel sorunların çözümüne eğilen ve öncelik verebilen,

- Yerelde üretilen ürünlere uygun pazarlar oluşturabilen ve yerel üreticiye ekonomik gelecek sağlayabilen,
- Toplumun, bir bütün olarak, ekonomik, kültürel ve toplumsal kalkınmasında ortak, kolaylaştırıcı ve katalizör olarak rol alan ve çevreyi gözeten,

otorite olarak, daha etkin roller üstlenebilir. Dahası; kamu otoritesi olarak devlet,

- Gıda, konut, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçların bir düzen içinde karşılanması için çaba göstererek,
- Tüketicinin seçim opsiyonlarını arttırarak,
- Süreçlerin tüm aşamalarında eşitliği ve adaleti sağlayarak,
- Kırılğanlık ve belirsizlikleri minimize ederek,
- Yerindeliği ve yerelselliği özendirerek,
- Sorumluluk bilincinin yayılmasına destek vererek,
- Doğal dengenin ve değerlerin rant kavgasına yenik düşmemesi için denetleyici ve düzenleyici rol üstlenerek,
- Sağlıklı ve elverişli bir altyapı sağlayarak,

sürdürülebilirliği ve turizm gibi farklı alanlardan daha verimli faydalanmayı sağlayabilir.

Eğitim de, sağlıklı ve sürdürülebilir bir kalkınma için anahtar roldedir. Yaratıcı, girişken, gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip yeni nesiller yetiştirmenin yolu, iyi bir eğitim sisteminden geçer. Ancak, iyi bir eğitim de, sürekli olarak teori ve teknik bilgi aşılama anlamına gelmemelidir.

Eğitim sistemi ve bu sistemden çıkan öğrencilerin başarıları ile parmak ısırtan Finlandiya güzel örnekler sunmaktadır. Örneğin, Finlandiya'da, eğitimin erken aşamalarında çocukları eğitimden sıktırarak matematik ve fizikten öte; öncelikli olarak öğrencilere oyun ve uyum öğretilir... Bingöl ili için de benzer başarı hikayeleri örnek alınabilir ve üniversite altyapısından da

faydalanarak; daha ciddi adımlar atılabilir, Bağış (2017a) ve Bağış (2017b).

Finlandiya kalkınma mucizesini, Avrupa'nın o dönemki en genç başkanlarından Aho, şöyle anlatıyor;

1990'larda, ülke ekonomik kriz yaşayınca, farklı bir yol izlendi. Tüm bakanlıkların bütçesi kısıılırken; eğitim bakanlığının bütçesi artırıldı. 1990'lardaki bu radikal adımlar, 2000'li yılların başına gelindiğinde, Finlandiya'ya sıçrama fırsatı veriyor. Çok değil, daha 1970'li yıllarda, birçok anlamda benzer özellikler taşıdığımız Finlandiya, bugün A'dan Z'ye her konuda bizi geçmiş durumda.

Finlandiya, eğitim ile başladığı sıçrama sürecini, daha sonra teknoloji ve ekonomik büyüme ile kişi başı gelirdede devam ettirdi. Diğer yandan, biz ise, sürekli eğitim reformları ve yeni sınav sistemleri ile soruna geçici, çoğunlukla da göz boyama imajı veren çözümler üretmeye çalışıyoruz. Kalıcı, uzun vadeli ve sürdürülebilir reform iradesinden henüz uzağız.

Turizm

Çalıştay sırasında, alternatif sektörler üzerinden kalkınmaya ve kalkınma bağlamında da ilin turizm sektörünün, şehrin ve bölgenin kalkınmasına nasıl katkıda bulunabileceği noktasında da tartışma ve fikir alış-verişi fırsatı oldu.

Bu noktada kafa yorulan konulardan biri de şu oldu: kalkınmada, özellikle de turizm uygulamalarında kolaylaştırıcılar kim veya kimler olabilir, yerel halk bu sürecin neresinde yer alacak, nasıl bir rol üstlenecek?

SeyfanDer'in gündeme getirdiği doğa turizminin önemi ve nedenselliği bağlamında;

- Köyler ve kırlar ile tarım ve hayvancılık neden terk edildi,
- Doğaya tekrar dönüş ve yerel kaynakların kullanımına ilgi ve özlem neden başladı,

- Yerelden ve kırsal kalkınma yeniden hedeflenecek ise, bu süreç nasıl bir yerel yapılanma ve nasıl bir kırsalda olmalıdır?
- Daha etkin bir kalkınma için nasıl bir doğa turizmi süreci geliştirilebilir?

konuları ve soruları uzun uzadıya tartışıldı. Daha iyi bir yönetim, planlama ve anlayışının geliştirilmesi gerektiği fikri ön plana çıkarıldı. Bu konular bağlamında da, kırsal, mera, yayla ve doğa turizminin;

- Spesifik olarak kırsal refahı sağlama,
- Küçük yerleşim yerlerindeki yoksulluğu sona erdirmeye,
- İstihdamı artırma ve yeni iş olanakları yaratma,
- Yeni işletmeler ve üretim tesisleri oluşturma,
- Yerelde daha güçlü ve sağlıklı örgütlenme,
- Sürdürülebilir üretim altyapısı için çevrenin korunması,
- Daha katılımcı ve eşitlikçi kalkınma,
- Kalkınmada eşitlik ile birlikte, etkinlik ve adalet dengesinin de sağlanması,
- Sürdürülebilirlik için, doğal kaynakların daha sorumlu kullanılması,

gibi temel sorunlara ve önceliklere yönelik politik, yasal, ekonomik, yönetsel, kültürel, çevresel ve sosyal şartların oluşturularak hizmet edilebileceği ve edilmesi gerektiği fikri ön plana çıkarıldı.

İlerisi için Eklenebilecek ve yapılabilecekler

Sağlıklı bir kalkınmanın imar, üretim ve tarım alanları mastır planları da şüphesiz bir o kadar önemlidir. İlin imar planının oturtulması için, daha iyi planlanmış bir tarım arazileri ve su kaynakları ile deprem risk haritaları üzerine çalışmalar ve gerekli olursa yeni çalıştaylar düzenlenebilir.

Anket çalışmaları ile yerel sorunların, önceliklerin ve fırsatların göz-önüne serilmesi gereklidir. Yerel üretici, ekonomi ile ilgili birlikler ve kooperatiflerin STK'larını da içeren, şehrin ekonomisini temsil gücü yüksek bir yerel kalkınma platformunun kurulması da bir o kadar önemlidir. Önemli bir geçiş merkezi ve kültürel bir merkez potansiyeli taşıyan Bingöl'ün bu potansiyelinin aktif kullanımı hayati önemdedir.

Çalıştay programı

Farklı salonlarda ve 3 oturum halinde düzenlenen çalıştayın kaba bir programı aşağıda sunulmaktadır. Çalıştayın planlanan konuşmacıları ve konuları şöyle idi¹⁵:

1.OTURUM

- *Bingöl TSO Başkanı Mahmut Ayas: Bingöl İş Dünyası Temsilcileri Gözüyle Yerel Kalkınma*
- *Bingöl Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birlik Başkanı Ali Bayram: Yerel Esnaf ve Sanatkarların Gözüyle Kalkınma*
- *Ziraat Odası Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Karaarslan: Kırsal Kalkınmada Ziraat Odalarının Misyonu*
- *Bingöl Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Yunus Budak: Bingöl'de Yetişen Yöresel Bitkilerin Ekonomik Kazanca Dönüştürülmesi ve Yerel Tarım Kültürü*
- *Çalışma ve İş-Kur İl Müdürü Cevdet Timuroğlu: İl Ekonomisi, Üretim Altyapısı ve Yerel İstahdam*
- *Organize Sanayi Bölge Müdürü Nurullah Çiftçi: Bingöl'deki Çalışma Kültürü ve İş Ahlakı*
- *Arıcılık Uzmanı ve Girişimcilik Eğitmeni Mehmet Ali Kutlu: Bingöl Yöresinde Arıcılığın Önemi*

¹⁵ TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı: <http://www.bingol.edu.tr/tr/arastirma/akademik-aktiviteler/calistaylar/yerelkalkinma/bilgi>

- *Bingöl İli Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Mehmet Can Üzer: Arıcılar Birliği ve Arıcılık Ekonomisi: Markalaşma ve Tek Platformda Toplanma*
- *Bingöl Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği Başkanı: Koyun ve Keçi Sektörünün Sorunları ve Beklentileri*
- *Tarım İl Müdürlüğü Temsilcisi: Bingöl'de Arıcılık*
- *Girişimci Mücdettin Çakan: Dünya İkincisi Bingöl Balı'nın Hikayesi*

2.OTURUM

- *Ziraat Mühendisi ve TEMA Vakfı Temsilcisi Cuma Karaaslan: Yerel Kalkınma ve Girişimcilik*
- *KOSGEB İl Müdürü Naci Özdemir: KOSGEB Girişimcilik Destekleri*
- *Uluslararası Planet SA ve Bingöl İŞGEM Takım Lideri Soren Hjorth: Girişimciler için Kuluçka Merkezi*
- *Sütaş İl Koordinatörü Sorumlu Müdür Çetin Atalay: Cazibe Merkezi Programı Kapsamında İlimize Kurulması Planlanan Sütaş Tesisinin Katkıları ve Yerel Kalkınmadaki Rolü*
- *Kinoa Yetiştiricisi Fırat Güven: Yeni Fikirler ve Girişimcilik Kültürü: İklimsel Evrilmede Öne Çıkan Kuraklıkla Mücadelede Suyu Etkin Kullanmak Adına Alternatif Ürün Olarak Kinoa Yetiştiriciliği*
- *Dr. Bilal Bağış ve Dr. Zeki Akbakay: Kadın İşgücü, Ekonomik Kalkınma ve Muhtemel Yerel Yansımaları*
- *Prof. Dr. Sait Patır: Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Politikaları*
- *Doç. Dr. Abdulvahap Baydaş: Pazarlama Stratejileri*
- *Dr. Ahmet Coşkun: Endüstri 4.0'a Hazırlık Açısından KOBİ'lerin İnovasyon Stratejileri*

- *Ziraat Mühendisi ve TEMA Vakfı Temsilcisi Cuma Karaaslan: Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek*
- *Damuzluk Sığır Yetiştiricileri Birliği Başkanı Doğan Koç: Bingöl Soğuk Çeşme Kavurması ve Coğrafi İşret Tescili Hakkında*
- *Fehmi Aytar: Bölgemizdeki Kırsal Kesimin Ekonominin Kalkınmasındaki Belirleyici Katkıları*
- *Dr. M. Barış Aslan: Yerel Kalkınmanın Öncü Sektörleri: Bingöl İli Örneği*

3.OTURUM

- *Dr. Bilal Bağış, Bahar Böçkün ve Şirvan Kaya: Yerel Kalkınmanın Finansmanında Alternatif Bir Model Olarak İslam İktisadı ve Finansı*
- *Türkiye Finans Katılım Bankası Müdürü Ahmet Aytekin: İslami Finansın Kalkınmadaki Önemi*
- *Halkbank Bingöl Şube Müdürü: Kalkınma Ve Finansman Harun Pürmüs*
- *Fırat Kalkınma Ajansı Bingöl Koordinatörü İsa Telimen: Kalkınma Ajansı Gözüyle Bingöl*
- *Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Erdoğan Yener: Tarımsal Veriler ve Kırsal Kalkınmada Tarımsal Faaliyetler*
- *Dr. Yavuz Türkan, Bayram Kayantaş, Erhan Kaynar ve Murat Türkan: Yeni Bir İslami Finansman Modeli Olarak PUT Modelinin Yerel Kalkınmaya Etkisi*
- *Dr. Dilek Şahin: Yerel Kalkınma için Muhtemel Bir Çıkış Yolu: Sosyal Sermayenin Etkin Kullanımı*
- *TAVZ-DER Başkanı Yılmaz Araç: Yerel Kalkınma için Çözüm Yolları*
- *Dr. Bilal Bağış - Doğan Barak: Kalkınma İçin Çözüm Yolları: EkoFin Örneği Üzerine Bir Değerlendirme*

- *Ab-I Hayat Platformu Azize Akalın: Yerel Sorunların Çözümü Ve Fırsatların Değerlendirilmesinde Kadınlarımızın STK'lara Üzerinden Ekonomiye Katkıları*
- *Bingep Başkanı Yunus Ustahabiboğlu: İbn-i Haldun'un "İnsan Alışkanlıklarının Çocuğudur" Sözü Işığında Alışkanlıklarımız Üzerine Bir Değerlendirme...*
- *Bindav Müslüm Ayyıldız: Sosyal Dayanışma, Kaynaşma ve Kalkınma*
- *Bingöl Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği Başkanı Ali Kaysadu: Damızlık Koyun keçi birliğinin il bazındaki faaliyetleri ve Sektörün Beklentileri...*
- *Doğu Anadolu Muhtarlar Federasyonu Başkanı Abdullah Butaku: Muhtarların Gözüyle Yerel Sorunlar ve Yerel Fırsatlar...*
- *Seyfan-Der Adına Ahmet Ataş: Yerel Sorunlar ve Yerelden Kalkınma*
- *Solhan'lı Kadın Girişimci: Yerel Kalkınmada Kadınların Öncü Rolü*

Programın hitap ettiği kesimler ve aktif katılımcıları:

- *Bingöl Üniversitesi Öğretim Üyeleri,*
- *Misafir Öğretim Üyeleri,*
- *Bankacılar ve Finansçılar,*
- *Bingöl Sektör Temsilcileri,*
- *Özel sektörden temsilciler,*
- *Kalkınma uzmanları,*
- *Kurum temsilcileri,*
- *Öğrenciler,*

Tüm katılımcılarımızın, soruları, eleştiri ve yönlendirmeleriyle; bu çalışmayı daha verimli hale getirdikleri inancındayız. Ancak, zaman kısıtımız da vardı elbette; ve oturum başkanlarımız, özellikle de buna dikkat etmeye çalıştılar. Yine de farklı alanlar, kurum ve kuruluşlardan katılımcılar fikirlerini ifade edebilmiş

ve yerelden kalkınma fikrine katkıda bulunma fırsatı yakalamış oldular.

Yerel kalkınma ile ilgili sorunların, çözüm önerilerinin, beklentilerin ve teşviklerin konuşulmaya çalışıldığı; il ekonomisinin genel resminin çekilmeye çalışıldığı verimli bir çalıştay olmuş olmasını umut ediyoruz.

4. Son Söz ve Özel Teşekkür

Bingöl'de düzenlediğimiz TÜBİTAK destekli (ve muhtemel alanında bir ilk olan) Yerel Kalkınma Çalıştayı'mızın sorunsuz yürütülmesi sürecine aktif destek veren, memleket sevdalısı, katma değer yaratmayı ve toplum yararını kişisel zevklerinin ve bireysel kaygılarının önüne koyarak, bıkmadan usanmadan gün boyu emek harcayan geleceğin liderleri, yüreği büyük öğrencilerimize; tüm ilgili, görevli ve katılımcılarımıza tekrar teşekkür ediyorum.

Birçok anlamda bir ilk olma özelliği kazanan ve Ankara'dan gelen uluslararası yerel kalkınma kongreleri ile yerel kalkınma derneğinin başkanı, uluslararası yatırım danışmanı Ayhan Apaydın'ın da deyimini ile muhtemelen Türkiye'deki ilk 'yerel kalkınma çalıştayı' olma özelliğine sahip bu etkinlik birçok anlamda ezberleri bozmuş oldu.

TÜBİTAK desteği ile Bingöl'de 27 Nisan günü, tüm gün düzenlediğimiz muhtemelen alanının ilk örneği uluslararası 'Yerel Kalkınma Çalıştayı', aynı zamanda Bingöl'de düzenlenen TÜBİTAK destekli ilk çalıştay veya kongre olma özelliğini de taşıyordu.

Anadolu'nun bu kendi halinde küçük, sessiz sakin ve yalnız; ama son dönemdeki hamleleri ile kendini aşma yolunda emin adımlarla ilerleyen şehrinin bu yeni etkinliğine gelmeyi kabul etmeleri nedeniyle tüm katılımcılarımıza tekrar teşekkür etmek istiyorum. Birbirinden kıymetli tüm katılımcılarımıza, zamanlarından, yoğun programlarından ödün vererek; Bingöl'e

ve çalıştaya katkı sunmak için geldi hepsi - organizasyon komitesi adına kendilerine tekrar teşekkür ediyorum.

Bingöl gibi küçük bir Anadolu şehrinde, yerelden kalkınma fikrine desteğini esirgemeyen TÜBİTAK'a da sonsuz teşekkürü borç biliyorum...

Kitap

Çalıştay öncesi söz verildiği gibi, çalıştay sonrası birkaç ay içinde, çalıştayda sunulan makaleleri, sunum ve raporları ve yerel kalkınma ile ilgili farklı fikirler ve önerileri içeren bir yerel kalkınma kitabı yayınlanmış olacak.

Çalıştaydan çıkan ortak akıl ürünü fikirlerin, öneriler ve paylaşılan tecrübelerin kalıcı bir eser olarak ilin, şehrin iş dünyası ve üniversitenin faydasını sunmayı arzu ediyoruz. Bu amaçla da kaliteli bir kitap çalışmasını aylarca sürdürdük ve ortaya güzel bir eser çıkıyor.

Dünyanın önde gelen akademik kurumlarından öğretim üyelerinin ve uluslararası proje danışmanlığı tecrübeli uzmanların desteği ile düzenlenen çalıştayın sunumları, raporları ve sonuçları ilerleyen aylarda yurt-dışındaki bir yayınevinden de kitap olarak yayınlanacaktır. Bingöl'e ve bölge ekonomisine katkısı olması için özellikle Türkçe olarak da basılacak bu kitabın; bir sonraki büyük bir organizasyona kadar, Bingöl ilinin sahip olduğu potansiyeli, yerel sorunlar ve fırsatları göz önüne seren yol gösterici bir doküman olmasını umut ediyoruz.

Yerel yönetimlerin, kurum ve kuruluşlar ile STK'ların kapısını çalacak ve çalıştayın çıktılarını kendileri ile paylaşacağız.

Bitirirken

Programda aktif görev alan arkadaşlarımız ile birlikte, Bingöl'e prestijli bir program kazandırmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu tür bilimsel faaliyetlerin Bingöl'de de aralıksız devamını diliyorum.

TÜBİTAK destekli düzenlenen bu çalışmayı; özellikle de, son iki yılda Bingöl İİBF’de ders dışı bilimsel etkinlikler başlatma ve geliştirme noktasında atılan adımların bir yenisi olarak görüyoruz;

Daha önce,

- *Piyasadan tecrübeli ve iş hayatını tanıtıcı davetlilerden oluşan haftalık EkoFin seminerleri,*
- *Kadrosunda, alanında dünyanın en iyilerini barındıran uluslararası dergi İktisadiyat,*
- *Oturmuş tüm üniversitelerdeki standart uygulamalardan çalışma tebliğleri uygulaması,*
- *Fakülteadaki yeni ve alanında ilk olan konferanslar,*
- *Yeni uluslararası anlaşmalar,*
- *Akademik İngilizce pratik uygulamaları,*
- *Ekonometri ve sayısal uygulamalar çalıştayı,*
- *Bölümdeki derslerin ve kaynakların uluslararası standartlara çekilmesi ve syllabus uygulamaları*

gibi, birçok alanda çok farklı adımlar atıldı.

Çalıştay, bu yönde atılan adımların yeni bir halkası oldu. Uzun vadede, elimizdeki fırsatlar ölçüsünde;

- *Daha kapsamlı konferans ve kongreler,*
- *TÜBİTAK ve Merkez Bankası gibi ulusal ve yurtdışındaki önemli kurumlarca desteklenecek yeni konferanslar,*
- *ABD ve Avrupa’da, hali-hazırda üzerinde çalıştığımız, yeni ikili anlaşmalar,*
- *Yurtdışı kurumlar ile ikili ve çoklu işbirlikleri ile yeni projeler ve yeni bilimsel faaliyetler,*

gibi yeni ve heyecan verecek projelerimizi devam ettirmeyi arzu ediyoruz.

Tüm çalıştay aktif katılımcılarımıza, katılımları için tekrar çok teşekkür ediyorum; verimli bir etkinlik ve çalıştay olmuş olmasını temenni ediyorum. Bu programda emeği geçen, düzenleme kurulu üyesi Araştırma Görevlisi arkadaşlarımız Ali İrfan Özeren, Tolga Ucar ve Doğan Barak'a; daha sonra bize katılan ve destek veren kıymetli hocalarımız Öğr. Gör. Burcu Batga, Dr. Fevzi Kaçer, Arş. Gör. Fatma Görgülü, Arş. Gör. Salih Şimşek ve Doç. Dr. Abdulvahap Baydaş'a da teşekkürü borç biliyorum.

Program sırasında, tüm süreçlerde aktif görev alan tüm lisans öğrencilerimiz; yüksek lisans öğrencilerimizden M. Naif Barut, Bahar Böckün, Şirvan Kaya ve Halil İbrahim Çıkaray'a; Harun Burulday'a tekrar teşekkür ediyorum.

Bu fikrin ve kalkınma idealinin, şehirde uzun yıllar devamını ve bu amaçla düzenlenecek çalıştayların, kongre, konferans, seminer ve panellerin devamının getirilmesini umut ediyorum.

Son Olarak

Çalıştay fikrinin ortaya çıktığı ilk andan itibaren resmi izin süreçlerinde ve çalıştayın gerçekleştirilmesi için fiziksel ve teknik engellerin aşılması noktasında desteğini esirgemeyen Bingöl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İbrahim Çapak ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Gürbüz'e; emeği geçen tüm arkadaşlarımıza en içten şükranlarımı sunarım.

Yine çalıştay günü, programa aktif katılım gösteren çok kıymetli Rektör yardımcımız Prof. Dr. Hasan Çiftçi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Gürbüz'e; programa katılım sağlayan tüm hocalarımıza ve Araştırma Görevlisi arkadaşlarımıza teşekkürü borç biliyorum.

Yerel Kalkınma Çalıştayının, birçok açıdan ilimiz, ülkemiz ve dünyamızın geleceğine ışık tutacağı inancı taşımaktayım. Bu çalıştayın, Bingöl Üniversitesi'nin de yükselen çizgisi ile amacına en iyi şekilde ulaşmasını temenni ediyorum. Toplumun her kesiminden sağlanacak katılım, bu tür çalıştayları en doğru sonuca ve başarıya ulaştıracak yegâne unsurdur. Herkesin kendisi ve çevresi için elinden gelen katkıyı sunduğu ve bundan

sonraki çalıştaylarda da sunacağı inancı ile Yerel Kalınma Çalıştayı'mızın hayırlara vesile olmasını diliyorum.

REFERANSLAR

Acıpayam, M. (2015). "Dr. Bilal Bağış İle 'Şehir Fikri' Üzerine Söyleşi" Online at: <http://www.fikirteknesi.com/dr-bilal-bagis-ile-sehir-fikri-konulu-mulakat/>.

Bağış, B. (2016) "Fed kararı sonrası yeni bir döneme mi girdik?" Retrieved from <http://blog.radikal.com.tr/ekonomi-is-dunyasi/fed-karari-sonrasi-yeni-bir-doneme-mi-girdik-120104>.

Bağış, B. ve Akbakay, Z. (2017). "Arıcılık ve Bal Üretimini Bingöl İli ve Bölge Ekonomisi İçin Önemi", *İktisadiyat*, 1(1), pp. 193-211.

Bağış, B. & Yurtseven, Ç. (2017a). "Bingöl Bal Borsası İçin Bir Model Önerisi". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (14), pp. 97-114.

Bağış, B. & Yurtseven, Ç. (2017b). "Turkey and the OIC: Greater Economic Cooperation, Opportunities and Challenges", *SAM Paper No 13*.

Bağış, B. (2017a). "İktisadiyat Perspektifi Üzerine: Sermaye Üretimi, Katma Değer Yaratma ve Bölgesel Kalkınma", *İktisadiyat*, 1(1), pp. 13-38.

Bağış, Bilal (2017b) "İl Ekonomisinin Dönüşüm Zamanı..." Retrieved from <http://bingolgazetesi.com.tr/haber-il-ekonomisinin-donusum-zamani-89396.html> (2017, Şubat 3).

Bağış, B. (2017c). Güçlü Sosyal Sermaye Potansiyeli, Büyümenin Anahtarı, *Proceedings of the 2nd International Congress of Local Development and Finance (ICLDF - 2017)*, pp. 30-37.

Bingöl Sürmanşet (2015). Amerika'daki Bingöllü Butik Kralı, Link: <https://www.bingolsurmanset.com/haber/amerikadaki-bingollu-butik-krali/7548>

Çapakçur, Gazetesi (2018). Kuşburnu en az zeytin kadar değerlidir. Link: <https://www.capakcugazetesi.com.tr/kusburnu-en-az-zeytin-kadar-degerlidir-41798>.

Hurriyet (2014). Napa Vadisi'nin şarap kralı, Link: <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/napa-vadisi-nin-sarap-krali-26257938>

Hürriyet (2017). Bingöllü kadın girişimci 3 ülkeden 30 büyükbaş hayvan aldı. Link: <http://www.hurriyet.com.tr/bingollu-kadin-girisimci-3-ulkeden-30-buyukbas-40377866>

Kochhar, K., Jain-Chandra, S. ve Newiak, M. (2017) "Women, Work, and Economic Growth: Leveling the Playing Field", IMF Books, ISBN: 9781513516103.

Robinson, K. (2017). Yaratıcı Öğrenciler, Sola Unitas: Ankara, Link: <http://www.dr.com.tr/Kitap/Yaratici-Ogrenciler/Egitim-Basvuru/Egitim/urunno=0001704084001>

TAVZ-DER (2018). <http://www.tavzder.org/>

TÜBİTAK Destekli Yerel Kalkınma Çalıştayı: <http://www.bingol.edu.tr/tr/arastirma/akademikaktiviteler/calistaylar/yerelkalkinma/bilgi>

Webb, R. ve Buratini, J. (2016). Global Challenges for the 21st Century: the Role and Strategy of the Agri-Food Sector, Anim. Reprod., v.13, n.3, p.133-142. DOI: 10.21451/1984-3143-AR882